

DIPLOMSKA NALOGA

BOR ABRAMIČ

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT KOPER

Diplomska naloga

GRŠKA DOLŽNIŠKA
KRIZA

Bor Abramič

Koper, 2012

Mentor: doc. dr. Bojan Nastav

POVZETEK

Diplomska naloga obravnava grško dolžniško krizo. Z njeno analizo, in sicer s pomočjo statističnih podatkov, smo želeli ugotoviti, ali se podoben pojav lahko pripeti tudi v Sloveniji. V nalogi so opredeljeni vzroki in posledice, ki jih je imela dolžniška kriza na Grčijo. Podroben pogled je usmerjen na njeno reševanje. Podoben pregled je opravljen tudi za Slovenijo, tako da smo določili, kakšen vpliv je imela svetovna finančna kriza na našo državo. V zaključku diplomske naloge smo na podlagi teh ugotovitev primerjali obe državi glede na dva konvergenčna kriterija: javni dolg in javnofinančni primanjkljaj, poleg tega smo primerjali še število zaposlenih v javni upravi in izdatke za pokojnine glede na odstotek bruto domačega proizvoda (BDP).

Ključne besede: Maastrichtski konvergenčni kriteriji, bruto domači proizvod, dolžniška kriza, javni dolg, javnofinančni primanjkljaj, brezposelnost, reforme.

SUMMARY

The thesis researches the debt crisis in Greece. I have analysed the debt crisis in Greece and tried to predict, if such a phenomenon is likely to happen in Slovenia, using the statistical data regarding the debt crisis. After that I have tried to define the causes and consequences of the debt crisis on Greek economy and indicated some possible ways of solving it. I have applied same methods to research the Slovenian economy and established what was the impact of the global financial crisis on Slovenia. Basing on this statement, I have compared both countries with studying four of the most important economic indicators, the general government gross debt, the general government deficit, pension expenditure projections and number of employee in public sector.

Keywords: treaty of Maastrich, real GDP rate, general government deficit, general government gross debt, gross domestic product, debt crisis, reform, unemployment.

UDK: 336.27(495)(043.2)

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju doc. dr. Bojanu Nastavu za vodenje, potrpežljivost in svetovanje pri nastajanju diplomske naloge. Hvala staršem, sestri Maji in dekletu Anji za spodbudo in pomoč.

VSEBINA

1	Uvod	1
1.1	Opredelitev področja in opis problema	1
1.2	Namen in cilji	2
1.3	Predvidene metode raziskave	3
1.4	Omejitve in predpostavke	3
1.5	Kratek pregled vsebine	3
2	Finančne krize	5
2.1	Opredelitev finančne krize	5
2.1.1	Valutna kriza	5
2.1.2	Bančna kriza	6
2.1.3	Dolžniška ali fiskalna kriza	8
2.1.4	Okužbena kriza	9
2.1.5	Kriza dvojčkov	10
2.2	Ameriška finančna kriza leta 2007	11
2.2.1	Posledice finančne krize v Ameriki	12
2.2.2	Širitev krize v Evropo	13
3	Grška dolžniška kriza	18
3.1	Grško gospodarstvo	18
3.2	Vzroki za nastanek krize	19
3.2.1	Javni dolg	19
3.2.2	Javnofinančni primanjkljaj	20
3.2.3	Neupoštevanje pakta stabilnosti in prezrta kontrola podatkov	22
3.3	Posledice grške krize	23
3.3.1	Brezposelnost	23
3.3.2	Padec vrednosti evra	24
3.3.3	Protesti in nemiri v Grčiji	25
3.4	Potek reševanja	26
3.4.1	Finančna pomoč Grčiji	26
3.4.2	Reforme finančnega sektorja	27
3.4.3	Oblikovanje sklada za finančno stabilnost	28
3.4.4	Okrepitev bančnega nadzora	28
3.4.5	Reforme trga dela	28
3.4.6	Pokojninska reforma	29
3.4.7	Davčne reforme	30
3.4.8	Reforme za povečanje konkurenčnosti	31

4	Finančno-gospodarska kriza v Sloveniji.....	32
4.1	Posledice finančno-gospodarske krize v Sloveniji	32
4.1.1	Padec vrednosti BDP	33
4.1.2	Povečanje javnega dolga.....	34
4.1.3	Povečanje javnofinančnega primanjkljaja	35
4.1.4	Povečanje stopnje brezposelnosti	36
4.2	Ukrepi proti krizi v Sloveniji.....	37
4.2.1	Dosežki vlade v obdobju 2008–2011.....	38
4.2.2	Nesprejeti ukrepi.....	39
5	Primerjava Grčije in Slovenije.....	41
5.1	Primerjava javnega dolga	41
5.2	Primerjava javnofinančnega primanjkljaja	42
5.3	Primerjava zaposlenih v javni upravi	42
5.4	Primerjava izdatkov za pokojnine	44
6	Sklep.....	45
	Literatura in Viri.....	47

SLIKE

Slika 1:	Primer okužbene krize	10
Slika 2:	Obseg posojil v ZDA, po letih	12
Slika 3:	Rast BDP glede na preteklo leto	16
Slika 4:	Grški javni dolg, izražen v odstotkih BDP	19
Slika 5:	Javnofinančni primanjkljaj Grčije, izražen v odstotkih BDP	20
Slika 6:	Delež sive ekonomije v Grčiji leta 2011, izražen v odstotkih BDP.....	22
Slika 7:	Stopnja brezposelnosti Grčije glede na aktivno prebivalstvo	24
Slika 8:	Tečaj evra v primerjavi z USD	24
Slika 9:	Dva scenarija dolgoročnega gibanja dolga glede na pokojninsko reformo	29
Slika 10:	Realna rast slovenskega v BDP po letih, izražena v odstotkih.....	34
Slika 11:	Delež javnega dolga Slovenije, izraženega v odstotkih BDP	35
Slika 12:	Javnofinančni primanjkljaj Slovenije po letih, izražen v odstotkih BDP	36
Slika 13:	Stopnja brezposelnosti v Sloveniji glede na aktivno prebivalstvo.....	37
Slika 14:	Primerjava javnega dolga Grčije in Slovenije.....	41
Slika 15:	Primerjava javnofinančnega primanjkljaja Grčije in Slovenije	42
Slika 16:	Delež zaposlenih v javnem sektorju glede na vse zaposlene	43
Slika 17:	Pregled zaposlenih v dejavnosti javnega sektorja na 100.000 prebivalcev	43
Slika 18:	Projekcije pokojninskih izdatkov glede na odstotek BDP	44

PREGLEDNICE

Preglednica 1:	Spoštovanje konvergenčnih kriterijev	15
Preglednica 2:	Primerjava prirejenih in realnih podatkov grškega primanjkljaja	23
Preglednica 3:	Delež finančne pomoči v odstotkih in denarnih prispevkih Grčiji.....	27

KRAJŠAVE

BDP	Bruto domači proizvod
BSI	Banka Slovenije
ECB	Evropska centralna banka
EFSF	European Financial Stability Facility
EMS	Evropski monetarni sistem
EMU	Ekonomsko monetarna unija
EU	Evropska unija
FTSE	Financial times stock exchange
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve
MDS	Mednarodni denarni sklad
MJU	Ministrstvo za javno upravo
NATO	North atlantic treaty organization
PIGS	Države z javnofinančnimi težavami: Portugalska, Italija, Grčija, Španija
RTS	Russian trading sistem
RS	Republika Slovenija
SID	Slovenska izvozna in razvojna banka
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
ZDA	Združene države Amerike
ZZZPF	Zakon o začasnem znižanju plač funkcionarjem

1 UVOD

1.1 Opredelitev področja in opis problema

Svetovna finančna kriza je leta 2007 izbruhnila v Združenih državah Amerike, vodilni svetovni gospodarstvi državi. Veliko krizo je povzročil pok nepremičninskega balona, kar je pripeljalo do kreditnega zloma največjih finančnih bank (Čibej 2011).

Kombinacijo državnega dolga in obrestnih mer je prva občutila Grčija, ki se je znašla na robu bankrota. V letu 2009 se je javni dolg povzpел na visokih 115,1 odstotkov BDP (Kovač 2010b). Projekcije grškega javnega dolga kažejo, da se bo ta povečal do leta 2014 na kar 150 odstotkov BDP (Masten 2010). Prvotno je Evropska komisija izračunala, da potrebuje Grčija do leta 2013 približno 110 milijard evrov, da bi s tem preprečila bankrot (STA 2011d). Novi izračuni EU pa kažejo, da ta znesek Grčiji ne bo zadostoval za izhod iz krize. Ob koncu leta 2011 so se voditelji članic Evropske unije (EU) začeli ponovno dogovarjati o drugem paketu pomoči, ki bi obsegal 130 milijard evrov (Fidler, Dalton in Granitsas 2012). Ta denar bosta Mednarodni denarni sklad (MDS) in EU nakazali v obrokih ter tako spotoma preverjali učinkovitost grške vlade pri varčevalnih ukrepih in strukturnih reformah. V šestih obrokih je Grčija, in sicer do oktobra 2011, dobila 61 milijard evrov pomoči od držav EU in MDS (STA 2011j; STA 2011d).

Poleg prezadolženosti navajajo Nelson, Belkin in Mix (2010) še nekatere druge vzroke, ki so pripeljali Grčijo do krize. Med njimi so najbolj izstopajoči: velika in neučinkovita javna uprava, drag pokojninski in zdravstveni sistem ter utaja davkov in siva ekonomija.

Krizo pa ni občutila le Grčija, ampak celotna EU. Že isti dan, ko so Grki napovedali likvidnostne težave pri izplačevanju državnih obveznic, je tečaj evra padel v primerjavi z dolarjem. Tako je v obdobju od avgusta 2008 do decembra 2011 evro izgubil kar 17 odstotkov vrednosti v primerjavi z dolarjem (ECB 2011a). Ta dogodek je dokazal močno soodvisnost vseh članic v monetarnem območju EU.

Mnogi strokovnjaki s področja ekonomije so že v preteklosti svarili pred veliko nevarnostjo prezadolženosti držav. Že leta 2000 je Afonso (2000) preučil dolgoročno nevzdržnost javnofinančnega primanjkljaja in dolga, ki so si ju države članice EU nakopičile že med letoma 1968 in 1997. Avtor analize je že mnogo let pred tem opozoril na nevarne posledice velikega dolga javnega sektorja in visokih obrestnih mer, ki so značilnost grške krize (Kovač 2010a).

Krugman (2009) pa je opozarjal, da se samo z vodenjem makroekonomske politike ne bo rešil problem gospodarskega cikla, s katerim se srečujejo države celotnega sveta.

EU in MDS sta na dane okoliščine takoj ukrepala in zagotovila sveženj pomoči v vrednosti 750 milijard evrov državam z ekonomskimi težavami (STA 2010a).

Stanje, v katerem se nahajamo, je alarmantno kljub pomoči in radodarnosti stabilnejših držav. Mnogi ekonomski strokovnjaki, kot je Nouriel Roubin (Usenik 2010), namreč danes že razmišljajo o možnostih za preživetje EU in njenega monetarnega območja. Zaradi nekonkurenčnega gospodarstva in slabih javnih financ je najprej Grčijo zajela dolžniška kriza. Nato so ji sledile tudi druge države s podobnimi težavami. Nastala je t. i. skupina PIGS, ki jo sestavljajo: Portugalska, Italija, Grčija in Španija. Do sedaj so iz te skupine zaprosile za pomoč v obliki posojil od MDS in EU še Irska in Portugalska, ki pa nimata enakih problemov kot Grčija (Rebernik 2010).

Tudi Sloveniji ni uspelo obiti krize. Znašla se je v težkem položaju, saj se je število brezposelnih oseb od novembra 2008 (62.621) do decembra 2011 (112.574) povečalo kar za 77,9 odstotnih točk (ZRSZ 2011). Obenem pa sindikati zahtevajo povišanje pokojnin in plač v javnem sektorju (Dernovšek 2010). Take težave terjajo od Slovenije pomembno odločitev, ali se bo izklopala iz krize s smotrnim in premišljenim izrabljanjem lastnih finančnih sredstev, ki jih sama ustvari, ali pa s financiranjem naložb, ki pa bodo zahtevale dodatna zadolževanja. Slovenija se je v tem času znašla tudi v politični krizi, ki je zajela koalicijsko vlado, saj vse njihove strukturne reforme, kot so zakon o preprečevanju dela na črno, zakon o malem delu in najpomembnejše, to je pokojninska reforma, so bile zavrnjene na referendumih. Tako je vlada Boruta Pahorja ostala zvezanih rok, da bi izpeljala vse zastavljene ukrepe, ki so bili zapisani v izhodni strategiji iz krize 2010–2013. Takšna politična nemoč vlade Boruta Pahorja je prinesla predčasne volitve. Kljub zmagi Pozitivne Slovenije pod vodstvom Zorana Jankovića je vlado sestavila desnosredinska opcija pod vodstvom Janeza Janše.

1.2 Namen in cilji

Namen diplomske naloge je opredeliti vzroke za grško dolžniško krizo in jo natančno predstaviti ter ugotoviti, ali pretijo Sloveniji podobne težave, saj so se po Grčiji znašle v podobnih ekonomskih težavah tudi nekatere druge članice EU (npr. Portugalska, Irska, Španija).

V prvem delu diplomske naloge je cilj nazorno predstaviti glavne vzroke za nastanek krize v Grčiji, izpostaviti glavne razloge, zakaj je Grčija prišla v takšno situacijo, in ugotoviti, kateri so glavni ukrepi za reševanje države iz krize. V drugem delu diplomske naloge pa je namen predstaviti, kakšno je makroekonomsko okolje v Sloveniji, če ga primerjamo z Grčijo, ter tako določiti možnosti pojava krize v Sloveniji in možnosti za reševanje iz nje. To so le nekatere vprašanja v celotni zgodbi krize, na katera bomo skušali odgovoriti v diplomski nalogi.

1.3 Predvidene metode raziskave

Diplomska naloga je metodološko razdeljena na dva vsebinska sklopa. Prvi sklop obsega teoretični del vzrokov krize, ki se je pojavila v zadnjih štirih letih, ter vzroke trenutne krize v Grčiji. Ta sklop je zahteval predvsem zbiranje in analiziranje podatkov ter sklepanje na podlagi teorije.

V drugem delu naloge je opisan konkreten primer zadolževanja Grčije, kjer je z empiričnimi podatki prikazano, ali obstaja tudi za Slovenijo hipotetična možnost, da se znajde v podobni situaciji.

Obdelava podatkov je predstavljena predvsem preko tabel in grafov.

Pri delu smo uporabili različne vire:

- domačo in tujo strokovno literaturo,
- domače in tuje elektronske vire,
- članke iz strokovnih revij,
- podatke Eurostata, MDS, Statističnega urada Republike Slovenije (SURS), Banke Slovenije (BSI) in druge vire podatkov.

1.4 Omejitve in predpostavke

Diplomska naloga je vsebinsko omejena na problem Grčije in možne povezave s Slovenijo. Skupina držav, ki jim pretijo podobne težave, je v tem diplomskem delu izključena. Kljub aktualnosti teme smo pri pisanju diplomske naloge težko prišli do pravih podatkov, zato smo se, zaradi doslednosti, večkrat naslanjali na vir Slovenske tiskovne agencije (STA). Zaradi aktualnosti teme je tudi zbiranje podatkov omejeno na dan 1. 1. 2012. Podatkov, objavljenih po tem datumu, v diplomski nalogi nismo upoštevali. Predpostavili smo, da bomo uspeli zbrati vse relevantne podatke, ki bodo realno odražali stanje, vzroke in posledice, preučevane teme.

1.5 Kratek pregled vsebine

Diplomska naloga je razdeljena na pet poglavij. V prvem delu diplomske naloge so teoretično opisane različne finančne krize, kar pripomore k boljšemu razumevanju teme. V nadaljevanju poglavja je predstavljena ameriška finančna kriza, ki se je zaradi povezanosti finančnih trgov hitro širila na vsa svetovna gospodarstva.

Osrednje, tretje poglavje, je namenjeno opisu in predstavitvi Grčije ter iskanju vzrokov, ki so državo pripeljali v dolžniško krizo. Na tej točki smo se osredotočili na posledice, ki jih je prinesla kriza. Zadnji del poglavja je namenjen opisu poteka reševanja krize, ki bi lahko pripeljalo grško gospodarstvo iz nje.

V četrtem poglavju so opisane posledice svetovne finančne krize v Sloveniji. Te se namreč razlikujejo med našo državo in Grčijo. V tem poglavju so predstavljeni tudi dosežki in neuspehi vlade Boruta Pahorja, saj je njegova vlada prevzela vodenje v trenutku, ko se je kriza začela.

V petem poglavju diplomske naloge je predstavljena primerjava Grčije in Slovenije s pomočjo dveh glavnih konvergenčnih kriterijev, in sicer z javnim dolgom in javnofinančnim primanjkljajem, ki v dolžniških krizah najbolj odražata stanje državnih javnih financ. V primerjavo so vključeni tudi število zaposlenih v javni upravi in projekcije javnofinančnih odhodkov za pokojnine v obeh državah.

2 FINANČNE KRIZE

V tem poglavju so opredeljene in predstavljene različne finančne krize. Vsaka izmed njih različno vpliva na ekonomske in socialne razmere v državi. Predstavljena je tudi ameriška finančna kriza iz leta 2008, ki je bila poglavitni vzrok za nastanek dolžniške krize v Evropi.

2.1 Opredelitev finančne krize

Finančne krize bi lahko delili na valutne, bančne, dolžniške in okužbene oziroma na kombinacijo vseh naštetih (Mrak 2002, 574). Osnovna definicija finančne krize pravi, da se ta pojavlja v državi ali uniji držav, kjer se ruši ekonomsko ravnovesje. Rušenje tega povzročajo predvsem nerealno povečanje vrednosti premoženja in valute, kar pripelje do oslabitve finančnega in strukturnega sektorja države. Finančna kriza nastane, ko se izgubi zaupanje v oba sektorja. Nezaupanje namreč povzroči, da poslovni subjekti težje pridejo do novih virov financiranja iz tujine. Sledi velik padec premoženja ter propad številnih finančnih in nefinančnih ekonomskih subjektov. Dva odločilna faktorja, ki vplivata na izognitev ali izhod iz krize, pa sta gospodarska robustnost in sposobnost ekonomske politike za reševanje teh težav (Mrak 2002, 573).

Strašek in Špes (2009) ter Mrak (2002) so omenjene krize predstavili s sledečimi opisi.

2.1.1 Valutna kriza

Mrak (2002, 606) opredeljuje valutno krizo z dvema definicijama. Prva, ožja definicija opredeljuje krizo kot precejšnjo devalvacijo oziroma depreciacijo valute, ki se mora zmanjšati za najmanj 25 odstotkov v enem letu. Pri tem je treba upoštevati pogoj, da se stopnja devalvacije poveča za vsaj 10 odstotnih točk v primerjavi s prejšnjim letom. S tem pogojem izključimo tiste države, ki so v enakem obdobju beležile visoke stopnje inflacije.

Druga, širša definicija pa upošteva tudi primere, v katerih uspejo monetarne oblasti s svojo intervencijo ubraniti tečaj domače valute. S tega vidika lahko kot valutno krizo označimo vsako krizo, ki zaradi spekulativnega napada na valuto povzroči njeno znatno devalvacijo, depreciacijo ali pa prisili državo, da brani stabilnost deviznega tečaja s financiranjem iz deviznih rezerv ali s povišanjem obrestne mere.

Primer valutne krize: azijska kriza iz leta 1997

V osemdesetih in devetdesetih letih so jugovzhodne azijske države: Malezija, Indonezija, Tajska in Filipini veljale za zgled ostalim državam v razvoju (Mrak 2002, 614). Zaradi visoke stopnje investiranja (40 odstotkov BDP) so države beležile visoko gospodarsko rast, poleg tega pa so ohranile nizko stopnjo zadolženosti in javnofinančnega primanjkljaja.

Vzrok, da so se azijske države znašle v finančni krizi, je slab bančni sistem (Mrak 2002, 614-615). Lahko je izpostavljen primer Tajske centralne banke. Ta je v letih gospodarske konjunktore zadrževala rast njene valute s trdnim deviznim tečajem. Tako je povzročila, da se je kreditni balon vedno bolj napihoval (Krugman 2009, 86). Veliko povpraševanje in nizka cena domače valute je prinesla velik pritek investicij iz tujine. Kratkoročno se taka politika izkaže za zelo dobro, saj poveča produktivnost države, dolgoročno pa doseže, da postane trg zasičen z izdelki. V začetku druge polovice devetdesetih let so se začele odvijati spremembe na svetovnem trgu. Leta 1996 so se pojavili prvi znaki večanja vrednosti tajskega bahta, saj je bila vezana na ameriški dolar. Povečana vrednost domače valute in nasičenost trgov sta vplivala na zmanjšan izvoz Tajske, kar je imelo negativne posledice na gospodarstvo. Prenehanje poslovanja nekaterih gospodarskih in finančnih subjektov je takoj povzročilo zmanjšanje investicij tujih vlagateljev. Manjše povpraševanje po državnih valutah je povzročilo padec njene vrednosti (Krugman 2009, 90).

S krčenjem gospodarske aktivnosti ter slabim bančnim nadzorom se je delež slabih posojil začel povečevati, kar je pripeljalo banke v likvidnostne težave. Država je bila tako prisiljena spustiti obrestne mere ter opustiti fiksen devizni tečaj. Ta odločitev je povzročila še večje špekulativne napade na domačo valuto (Mrak 2002, 615). Sledil je padec vrednostih papirjev na borzi ter povečano zadolževanje držav za reševanje finančnega sektorja. Izbruh te krize je treba pripisati depreciaciji državnih valut. Največji padec vrednosti valute je doživela Indonezija, to je 45 odstotnih točk v primerjavi z ameriškim dolarjem (USD). Sledile so še Tajska s 34 odstotnimi točkami, Malezija in Filipini s 26 odstotnimi točkami v primerjavi z USD. Valutna kriza se je selila še na državni finančni sektor (Mrak 2002, 616). Države so z opustitvijo fiksnega deviznega tečaja otežile poslovanje bankam. Te so imele težji oziroma onemogočen dostop do novih mednarodnih finančnih virov, kar jim je otežilo servisiranje njihovih dolgov (Mrak 2002, 615).

2.1.2 Bančna kriza

Bančna kriza nastane, ko pride do tako imenovanega navala na banke, kar povzroči nesposobnost servisiranja finančnih virov. Dviganje depozitov iz bank jim lahko povzroči likvidnostne težave in tako ogrozi njihov obstoj. Širjenje krize na več bank pa lahko povzroči krizo v celotnem finančnem sektorju, zaradi tega pristopi, v večini primerov, država k reševanju krize, to je v obliki finančnih pomoči ali garancij (Mrak 2002, 574). K reševanju bank s posojili lahko pristopi tudi centralna banka kot posojilodajalec, in sicer v skrajni sili (angl: Lender of last resort), ko oceni, da stečaj banke tragično vpliva na ekonomijo države (Tisel 2009, 6).

Strašek in Špes (2009) navajata naslednje dejavnike, ki vplivajo na nastanek krize.

Poslabšanje bilanc finančnega sektorja

Banke in leasing hiše morajo pridobiti vse potrebne podatke o posojilojemalcu, da preverijo zmožnost odplačevanja posojila. Na bazi tega se posojilo zavrne ali odobri. V določenem obdobju pa se lahko zgodi, da postanejo banke zaradi velike konkurence površne in se premalo zanimajo o posojilojemalcu. Tako pridobijo posojilo subjekti, ki ga v prihodnosti ne bodo uspeli odplačati. Banki se tako poslabša naložbeni portfelj, saj se večina posojilojemalcev kreditov ne vrne zaradi nezmožnosti odplačevanja (Strašek in Špes 2009, 64).

Povečanje obrestnih mer

Višje obrestne mere podražijo zadolževanje. V takih razmerah se kreditno bolj sposobne stranke ne odločajo za najem kredita, te pa najamejo stranke z bolj tveganimi projekti. Takšen naložbeni portfelj banke se lahko kmalu poslabša. Z višanjem obrestne mere namreč narašča tveganje, da bo banka odobrila kredit bolj tveganemu dolžniku (Strašek in Špes 2009, 64).

Povečana negotovost

V obdobju recesije vlada stanje negotovosti, zato banke težko določijo, kateri posojilojemalci so tvegani in kateri ne. Banke in leasing hiše omejijo posojila oziroma poostrijo pogoje za njihovo pridobitev. Takšno vedenje bank pa negativno vpliva na celotno situacijo na finančnem trgu, saj povzroči, da se skrči obseg bančnih aktivnosti, to pa je neposredno povezano tudi z obsegom investicij v gospodarstvu (Strašek in Špes 2009, 64).

Primer bančne krize: islandska kriza iz leta 2008

Primer bančne krize je islandska finančna kriza leta 2008. Vzroki za nastanek islandske krize segajo v leto 2002 s privatizacijo treh največjih islandskih bank Glitnir, Landsbank in Kauputnig. Z odpiranjem svojih poslovalnic na mednarodnih trgih in s prevzemi različnih bank so se širile in osvajale nove trge. Rast so financirale z zadolževanjem na mednarodnih finančnih trgih v obliki kratkoročnih posojil, njihova sredstva pa so bila naložena dolgoročno. Agresivna širitev islandskih bank je povzročila, da so obveznosti treh največjih bank presegle mednarodne rezerve (Marinšek 2009, 4). S pojavom svetovne finančne krize se je ustavil dostop do mednarodnih finančnih sredstev za islandske banke, kar je bilo usodno za predimenzioniran finančni sektor Islandije. Vse tri banke so propadle, saj so bile prevelik zalogaj tudi za državo (Marinšek 2009, 5).

Kriza je močno oslabilo državo. Poleg visoke inflacije in velikega padca vrednosti islandske krone je državo zajela tudi brezposelnost. Posledice islandske krize niso čutili samo državljani Islandije, ampak tudi večina prebivalcev tujih držav, v katerih so imele propadle banke poslovalnice. Med drugim so se diplomatski odnosi z Veliko Britanijo in Nizozemsko močno poslabšali, saj svojim državljanom propadla banka Iceseve ni izplačala prihrankov. Po dolgem nasprotovanju islandske vlade o vstopu v EU je ta leta 2009 predstavila program za priključitev. Poleg izpolnjevanja konvergenčnih kriterijev mora Islandija urediti tudi spore z Veliko Britanijo o ribolovni coni ter vračanju sredstev islandskih bank angleškim in nizozemskim varčevalcem. Kljub krizi pa je gospodarska rast Islandije ostala pozitivna, kar ji bo v prihodnosti pomagalo pri rešitvi iz nastale situacije in pri priključitvi EU (Grmovšek 2010).

2.1.3 Dolžniška ali fiskalna kriza

Dolžniška ali fiskalna kriza se pojavi, ko država ni več sposobna odplačevati starih kreditov ali zagotavljati sredstev za servisiranje dolga. Ko se država znajde v takšni krizi, je prisiljena razglasiti moratorij na odplačevanje kreditov ali pa prestrukturira dolg v dogovoru s tujimi upniki (Mrak 2002, 574).

Mrak (2002, 583–584) navaja naslednje razloge prekomernega zadolževanja držav.

Povečana konkurenca med bankami

Na svetovnem finančnem trgu se je znatno povečalo število bank, saj so jih privabili veliki zaslužki. Ob veliki konkurenci so bile banke pripravljene kreditirati tudi tiste države, ki se ocenjuje za bolj rizične. Večja konkurenca med bankami pa je povzročila, da so postala posojila še ugodnejša, to pa je še dodatno pospešilo države k zadolževanju.

Povečanje končne potrošnje

V tem primeru jemlje država kredite za povečevanje končne potrošnje. Tak način zadolževanja dolgoročno ne zvišuje produktivnosti države. Ta način zadolževanja najbolj obremeni zunanji dolg države, saj ne prinaša nobene dodane vrednosti.

Investicije v produktivne in izvozne sektorje

Te investicije omogočajo povečanje BDP. Tak način zadolževanja je zaželen, saj prinaša pozitivne učinke družbi in bistveno ne obremeni zunanje zadolženosti države. Znano je, da so države, kot je Južna Koreja, kljub velikemu obsegu zadolženosti v kriznih časih nadaljevale s servisiranjem dolga do tujine. Pomembna pa je učinkovitost investicij, saj prinašajo te

pozitivne učinke. Pri slabih investicijah pa je učinek obraten, saj vlaganje vanje lahko še dodatno obremeni javni proračun (Mrak 2002).

Primer dolžniške krize: mehiška kriza leta 1995

Mehika je med leti 1990 in 1993 beležila letni pritek tujega kapitala v višini 8 odstotkov BDP. Po umoru predsedniškega kandidata leta 1994 in objavi 8-odstotnega javnofinančnega primanjkljaja se je na finančnem trgu pokazalo zmanjšano povpraševanje po državnih vrednostnih papirjih in obveznicah (Mrak 2002, 612).

Leta 1995 je Mehika velik primanjkljaj in kratkoročni dolg države zamenjala z izdajanjem »tesobonosov«, ki so bili denominirani v USD. Ko je padel tečaj pesa v primerjavi z dolarjem, je vrednost bonov hitro narasla. Država tako ni bila več sposobna servisirati kratkoročnega dolga. Kriza se je nato hitro pojavila tudi v zasebnem sektorju. BDP se je v istem letu zmanjšal za 7 odstotnih točk (Krugman 2009, 56).

Posledice finančne krize so se čutile na več področjih. Rast BDP je bila več let negativna, stopnja brezposelnosti se je podvojila, inflacija se je povečala za 50 odstotnih točk. S pomočjo MDS in ZDA v obliki 48 milijard USD, ki sta jo Mehiki nudila zaradi strahu pred okužbeno krizo na države Latinske Amerike, in z izvajanjem gospodarskih reform je Mehiki leta 1996 uspelo servisirati javni dolg in obnoviti dostop do mednarodnih finančnih trgov (Mrak 2002, 613).

2.1.4 Okužbena kriza

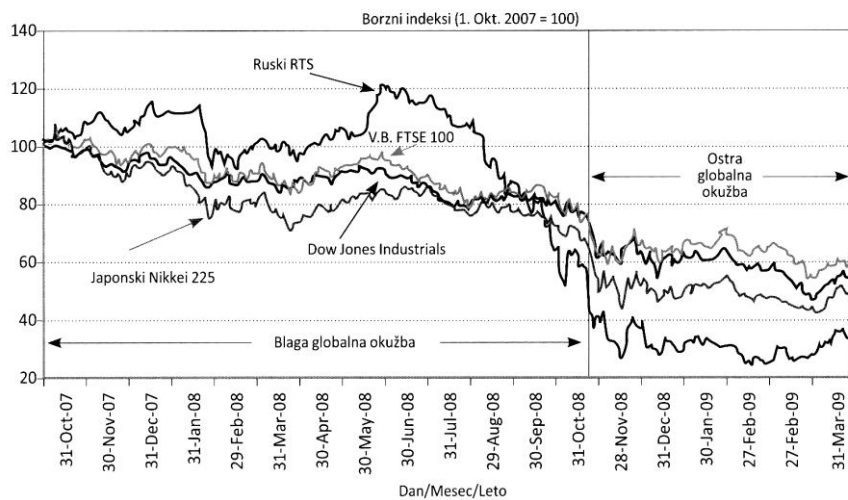
Zaradi globalizacijskega procesa se pojav okužbenih kriz v zadnjem desetletju stopnjuje. Strašek in Špes (2009, 68) opisujeta okužbeno krizo kot možnost izbruha krize v državi A, in sicer pogojeno s krizo, ki se odvija v državi B. Okužbo je mogoče definirati tudi kot povečanje gibanja cen in količin na trgih, pogojeno s krizo, ki se odvija na enem izmed trgov. Da pa bi to gibanje razlikovali od normalnih povezav med trgi, so nekatere študije to definicijo razširile z dodatkom, da pride do okužbe takrat, ko gibanja ni moč razložiti s temeljnimi spremenljivkami.

Primer okužbene krize: ruska kriza leta 1998

Okužbene krize so zadnje, ki so se pojavile med finančnimi krizami. Kot prvi primer okužbene krize lahko omenimo prenos krize iz Azije (1997) v Rusijo leta 1998. Vzroki za nastanek ruske finančne krize segajo v leto 1996, ko je Rusija začela večino javnofinančnega primanjkljaja servisirati z izdajanjem obveznic. Njihova tržna vrednost se je v kratkem času povečala za 170 odstotnih točk. Veliki donosi so tako pritegnili investitorje, kar je povzročilo veliko zadolženost Rusije na mednarodnih finančnih trgih. S pojavom azijske krize so postali

vlagatelji bolj previdni. Posledice so bile opazne v začetku leta 1998, ko Rusija ni zmogla več poravnati obveznosti do zapadlih obveznic. V pomoč Rusiji so pristopile MDS in Evropska banka za obnovo in razvoj (EBRD) s paketom pomoči, vrednim 24 milijard USD (Mrak 2002, 621).

Tudi trenutna kriza ima znake okužbene krize. To dejstvo prikazuje spodnji graf štirih največjih svetovnih borznih indeksov. Ob padcu vrednosti ameriškega borznega indeksa Dow Jones so mu sledili še ruski RTS, japonski Nikkei in FTSE 100.

Slika 1: Primer okužbene krize

Vir: Strašek in Špes 2009, 70

2.1.5 Kriza dvojčkov

Kriza dvojčkov nastopi, ko se hkrati pojavljata valutna in bančna kriza. Glavna značilnost krize dvojčkov je, da je bančna kriza veliko hujša, kot če bi nastopala sama, saj valutna kriza, ki nastopi poleg, še dodatno poslabša stanje zaradi sesutja deviznega tečaja. Ta kriza prizadene tako finančni kot tudi gospodarski sektor države. Zaradi tega se gospodarske aktivnosti zmanjšajo in manj je investicij, ki bi pospešile razvoj. Zaradi posledic v gospodarstvu postanejo tudi gospodinjstva nezaupljiva v bančni in državni sistem, kar lahko še dodatno vpliva na likvidnost bank (Strašek in Špes 2009, 67).

Primer krize dvojčkov: argentinska kriza leta 2001

Argentinska kriza se lahko primerja z azijsko iz leta 1997, saj je tudi Argentina pred nastopom krize vodila uspešno ekonomsko politiko (Krugman 2009, 102). Na desetletje uspehov na področju gospodarstva je vplivala predvsem odločitev Argentine, da vsak pes v obtoku zavaruje z ameriškim dolarjem v deviznih rezervah. Zaupanje v argentinsko gospodarstvo je, kljub mehiški krizi leta 1995, ostalo na visoki ravni, kar je omogočalo podjetjem še nadaljnje zadolževanje v dolarskih posojilih (Krugman 2009, 102). Čeprav je bil pes vezan na dolar, pa je bil izvoz argentinskega gospodarstva vezan na Evropo in Brazilijo. Na koncu devetdesetih let so se tako začeli prvi znaki rušenja stabilnosti argentinskega gospodarstva. Ameriški dolar je v tem času zelo pridobil na vrednosti, če ga primerjamo z evrom, medtem ko je brazilski real močno devalviriral zaradi ruske krize. Ta pojav je poslabšal argentinski izvoz in s tem tudi gospodarstvo. Upad gospodarske rasti pa je takoj zmanjšal zanimanje tujih investitorjev. Sledila je bančna kriza, ki je povzročila velik naval na banke. Argentinska vlada je krizo poskušala zaustaviti z omejitvijo bančnih dvigov ter z zmanjšano javno porabo, kar je v danih razmerah še poslabšalo stanje. V letu 2001 vlada ni uspela več obdržati vrednosti pesa v enakem razmerju, kot jo je imel dolar, in sicer zaradi prodaje deviz. Vrednost pesa glede na dolar je padla za 70 odstotnih točk, kar je povzročilo množičen stečaj podjetij, ki so imela dolgove v dolarjih (Krugman 2009, 103). Padec argentinskega BDP se je leta 2002 znižal za 11 odstotnih točk (Krugman 2009, 104). S finančno pomočjo Svetovne banke, to je v višini 12 milijard USD, pa se je kriza končala hitreje, kot se je sprva pričakovalo (Krugman 2009, 59).

2.2 Ameriška finančna kriza leta 2007

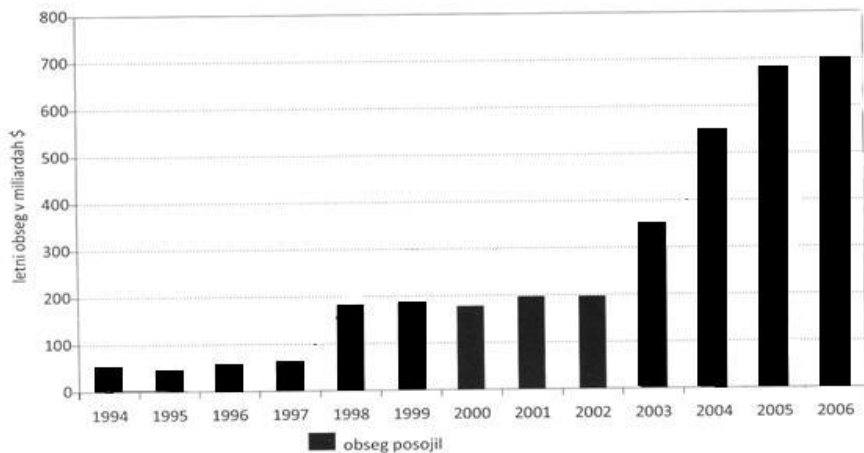
V tem delu diplomske naloge je predstavljena ameriška finančna kriza, ki je glavni vzvod za svetovno finančno krizo. Vodilno svetovno gospodarstvo ZDA neposredno ali posredno vpliva na vsa gospodarstva na svetu.

Finančna kriza od leta 2007 do danes je hujša finančna kriza od velike finančne krize iz leta 1930 (ECB 2008). To dejstvo pojasnjujejo zgoraj navedeni podatki iz prejšnjih kriz, ki so zahtevale bistveno nižja denarna sredstva za reševanja finančnih kriz. Kot prvi vzrok za nastanek ameriške krize lahko navedemo prevelik likvidnostni primanjkljaj v ameriškem bančnem sistemu, ki je vplival na propad investicijskih bank in padec borznih indeksov na vseh svetovnih borzah. To je prispevalo k upadu gospodarske aktivnosti ter bankrotu velikih podjetij.

Eden od neposrednih vzrokov, ki so pripeljali ZDA v finančno krizo, je t. i. pok nepremičninskega balona (Krugman 2009, 166).

Nizka obrestna mera, ki je družine in podjetja spodbujala k zadolževanju, in pozitivne napovedi so povzročile povečanje povpraševanja po nepremičninah v ZDA. Slika 2 prikazuje

rast obsega posojil v USD. Največjo rast opazimo v obdobju konjunktore, to je od leta 2002 do 2004, ko je delež posojil zrasel iz 200 milijard na 700 milijard USD (Strašek in Špes 2009).

Slika 2: Obseg posojil v ZDA, po letih

Vir: Strašek in Špes 2009, 87

Odstotek nepremičnin, ki so bile kupljene kot druga nepremičnina ali investicija, je s 34 odstotkov v letu 2003 narasel na 40 odstotkov v letu 2005 (Palčič 2008, 6). Zaradi povečanega povpraševanja so se cene nepremičnin dvignile, to pa je sprožilo porast števila gradbenih podjetij in gradenj. Tako je nastalo neskladje med ceno nepremičnin in dohodkom večine ameriških gospodinjstev, saj so se cene nepremičnin precej povišale v primerjavi z dohodki gospodinjstev. Leta 2006 so se tako cene na novo zgrajenih nepremičnin dvignile kar za 37,5 odstotkov, medtem ko so se cene starih nepremičnin zvišale za 43,4 odstotkov, povprečen dohodek gospodinjstva pa se je povečal le za 9,3 odstotkov. Ob takih razmerah so sledili padec prodaje, kopičenje zalog ter padanje vrednosti nepremičnin. Posojilojemalci so tako dosegali velike izgube v obliki hipotek, ki jih niso mogli odplačevati. To pa je pripeljalo do verižne reakcije rubljenja nepremičnin in osebnih bankrotov, porasta nerednih plačil, bankrotov bank in drugih finančnih institucij (Palčič 2008, 7).

2.2.1 Posledice finančne krize v Ameriki

S pojavom krize so se pojavili problemi s financiranjem bank ter njihovo plačilno sposobnostjo. Investicijske banke so v tej krizi trpele največje izgube. Prvo propadlo banko Bear Stearns, ki je prvem četrtletju leta 2007 objavila izgubo v višini 859 milijonov USD, je marca 2008 kupila J. P. Morgan za 10 USD na delnico, kar je 67 odstotkov manj, kot je bila vredna dva dni prej (Palčič 2008, 29). V istem letu sta propadli še dve največji investicijski banki v državi, Merrill Lynch in Lehman Brothers. Prvo jo je prevzela Bank of America, druga pa je bankrotirala in tako povzročila velike izgube svojih poslovnih partnerjev ter zamajala

svetovni finančni trg. Po tem dogodku je sledilo reševanje zavarovalnice AIG in drugih večjih komercialnih bank. Preostali dve investicijski banki, Goldman Sachs in Morgan Stanley, sta se krizi izognili tako, da sta se preoblikovali v komercialni banki. S pojavom finančne krize so tako vse investicijske banke do konca leta 2008 izginile, kar pa je prisililo ameriški kongres, da je odobril 700 milijard evrov sredstev iz proračuna za pomoč bankam. S tem so razbremenili bilance bank in pripomogli k stabiliziranju ameriškega finančnega trga (Fettich 2009, 9).

Ameriška kriza je bistveno spremenila obnašanje investitorjev, saj so ti na novo začeli ocenjevati posojilno in likvidnostno tveganje. Zaradi višjih ocen tveganj so se povečale premije za posojilno in likvidnostno tveganje, ki so vgrajene v obrestne mere, zaradi česar so začeli naraščati stroški posojanja za posojila podjetjem ter državnim in lokalnim vladam (Palčič 2008, 33).

2.2.2 Širitev krize v Evropo

Evropska finančna kriza je posledica okužbe ameriškega finančnega sistema. Z uvedbo evropske monetarne unije se je namreč ustvaril drugi največji finančni trg na svetu, ki se z vstopom novih članic v EU še veča. Vsaka nova članica EU pa ne vstopi takoj v evropsko monetarno unijo. Predpogoj je, da zagotavlja konvergenčne kriterije, saj le homogenost držav članic lahko zagotovi obstoj in stabilno gospodarsko rast evropske monetarne unije.

Maastrichtski konvergenčni kriteriji so bili opredeljeni v maastrichtskem sporazumu o EU leta 1991. V njem je opredeljenih pet konvergenčnih kriterijev: dva fiskalna (proračunski primanjkljaj in javni dolg) ter trije monetarni kriteriji (inflacija, obrestne mere in devizni tečaj) (Banka Slovenije 2011b). Njihova osnovna ideja je, da morajo države članice predhodno, preden oblikujejo evro območje in se vključijo vanj, doseči zadostno usklajenost ekonomske politike in približevanje osnovnih makroekonomskih spremenljivk. Po tem koraku pa naj bi konvergenčni kriteriji varovali oziroma bi bili smernice državam EU, da do takšnih razmer, kakršnih smo deležni danes, ne bi prišlo (Jazbec 2004).

Banka Slovenije (2011b) navaja naslednje konvergenčne kriterije, ki jih morajo upoštevati vse države EU.

Kriteriji cenovne stabilnosti

Stopnja inflacije ne sme za več kot 1, 5 odstotnih točk presežati povprečja stopnje inflacije treh držav članic, ki so dosegle najboljše rezultate glede stabilnosti cen.

Kriteriji dolgoročnih obrestnih mer

Glede obrestne mere določa maastrichtski sporazum, da dolgoročna obrestna mera ne sme za več kot dve odstotni točki presegati dolgoročne obrestne mere v treh državah članicah EU z najnižjo stopnjo inflacije.

Kriteriji deviznega tečaja

Kriterij deviznega tečaja zahteva udeležbo valute v mehanizmu tečajev evropskega monetarnega sistema (EMS) z upoštevanjem normalnih nihanj deviznih tečajev in brez devalvacije lastne valute do katerekoli druge valute članic EU na lastno pobudo, in sicer vsaj dve leti.

Kriteriji proračunskega primanjkljaja

Maastrichtski kriterij določa, da delež državnega primanjkljaja v bruto domačem proizvodu ne sme presegati treh odstotkov.

Kriteriji javnega dolga

Delež javnega dolga v BDP ne sme presegati 60 odstotkov oziroma se dolg vsaj ustrezno znižuje proti tej vrednosti.

V dolžniški krizi sta predvsem v ospredju kriterija javnega dolga in proračunskega primanjkljaja. Ta dva namreč najbolj vplivata na stabilnost javnih financ v državi. Zaradi enotne valute kriteriji deviznega tečaja ne vplivajo na delovanje države, prav tako ne kriteriji cenovne stabilnosti, saj je v kriznem obdobju značilno, da inflacija pada oziroma države beležijo deflacijo. V spodnji razpredelnici je nazorno prikazano, da je v zadnjih desetih letih večina držav EU kršila kriterija javnofinančnega primanjkljaja in javnega dolga. Kljub temu se te države niso zavzemale za znižanje stopnje znotraj konvergenčnih kriterijev. To dejstvo prikazuje pomanjkanje učinkovitega fiskalnega nadzora EU.

Preglednica 1: Spoštovanje konvergenčnih kriterijev

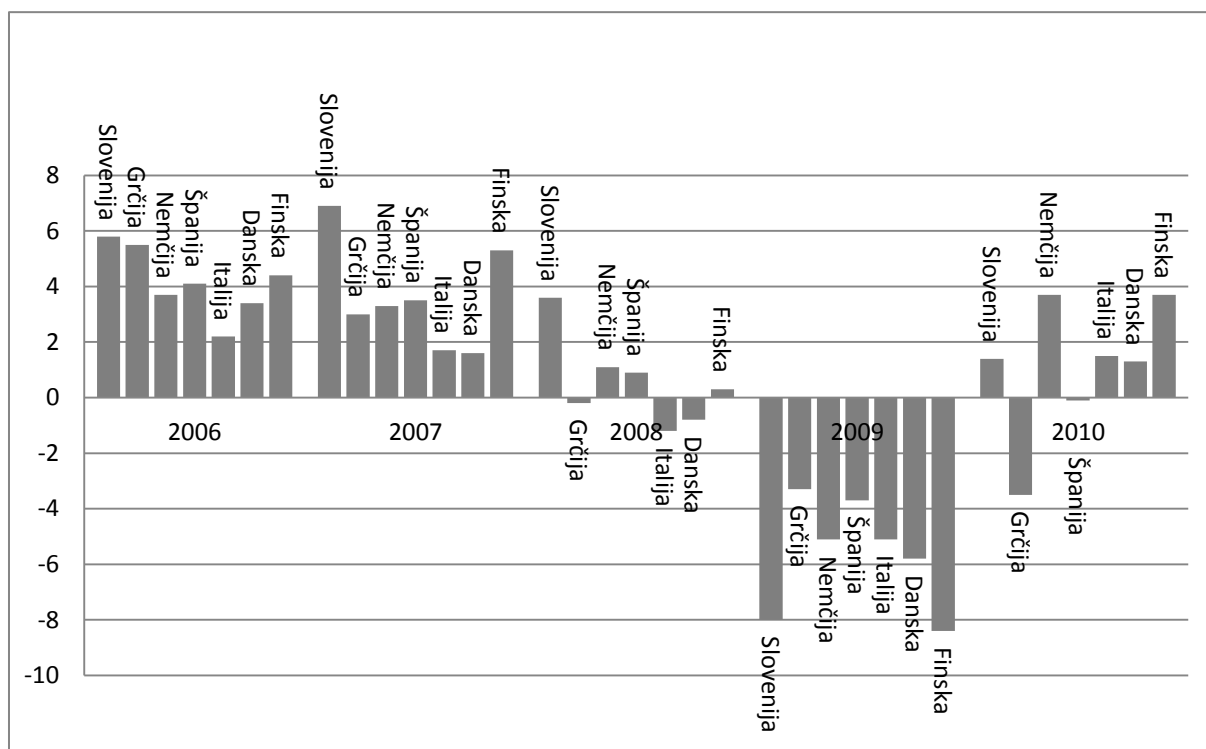
Država	Leto											Ne izpolnjuje kriterijev
	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	
Avstrija	-1,7	0	-0,7	-1,5	-4,4	-1,7	-1,5	-0,9	-0,9	-4,1	-4,4	Primanjkljaj
	66,2	66,8	66,2	65,3	64,7	64,2	62,3	60,2	63,8	69,5	71,8	Dolg
Belgija	0	0,4	-0,1	-0,1	-0,3	-2,7	0,1	-0,3	-1,3	-5,8	-4,1	Primanjkljaj
	107,8	106,5	103,4	98,4	94	92	88	84,1	89,3	95,9	96,2	Dolg
Finska	6,9	5,1	4,1	2,6	2,5	2,8	4,1	5,3	4,3	-2,5	-2,5	Primanjkljaj
	43,6	42,5	41,5	44,5	44,4	41,7	39,6	35,2	33,9	43,3	48,3	Dolg
Francija	-1,5	-1,5	-3,1	-4,1	-3,6	-2,9	-2,3	-2,7	-3,3	-7,5	-7,1	Primanjkljaj
	57,3	56,9	58,8	62,9	64,9	66,4	63,7	64,2	68,2	79	82,3	Dolg
Nemčija	1,1	-3,1	-3,8	-4,2	-3,8	-3,3	-1,6	0,2	-0,1	-3,2	-4,3	Primanjkljaj
	60,2	59,1	60,7	64,7	66,3	68,6	68,1	65,2	66,7	74,4	83,2	Dolg
Irska	4,7	0,9	-0,4	0,4	7,1	1,7	2,9	0,1	-7,3	-14,3	-31,3	Primanjkljaj
	37,5	35,2	31,9	30,7	29,4	27,2	24,7	24,9	44,3	65,2	94,9	Dolg
Italija	-0,8	-3,1	-3,1	-3,6	-3,5	-4,4	-3,4	-1,6	-2,7	-5,7	-4,6	Primanjkljaj
	108,2	108,5	105,1	103,9	103,4	105,4	106,1	103,1	105,8	115,8	118,4	Dolg
Luksemburg	6	6,1	2,1	0,5	-1,1	0	1,4	3,7	3	-0,9	-1,1	Primanjkljaj
	6,2	6,3	6,3	6,1	6,3	6,1	6,7	6,7	13,7	14,8	19,1	Dolg
Nizozemska	2	-0,2	-2,1	-3,1	-1,7	-0,3	0,5	0,2	0,5	-5,6	-5,1	Primanjkljaj
	53,8	50,7	50,5	52	52,4	51,8	47,4	45,3	58,5	60,8	62,9	Dolg
Portugalska	-2,9	-4,3	-2,9	-3	-3,4	-5,9	-4,1	-3,1	-3,6	-10,1	-9,8	Primanjkljaj
	48,5	51,2	53,8	55,9	57,6	62,8	63,9	68,3	71,6	83	93,3	Dolg
Grčija	-3,7	-4,5	-4,8	-5,6	-7,5	-5,2	-5,7	-6,5	-9,8	-15,8	-10,6	Primanjkljaj
	103,4	103,7	101,7	97,4	98,6	100	106,1	107,4	113	129,3	144	Dolg
Španija	-0,9	-0,5	-0,2	-0,3	-0,1	1,3	2,4	1,9	-4,5	-11,2	-9,3	Primanjkljaj
	59,4	55,6	52,6	48,8	46,3	43,1	39,6	36,2	40,1	53,8	61	Dolg
Slovenija	-3,7	-4	-2,4	-2,7	-2,3	-1,5	-1,4	0	-1,9	-6,1	-5,8	Primanjkljaj
	26,3	26,5	27,8	27,2	27,3	26,7	26,4	23,1	21,9	35,3	38,8	Dolg

Vir: Eurostat 2011a; Eurostat 2011b.

Glavni člen evropske monetarne unije je evro valuta, ki temelji na enotni monetarni politiki. Zato vsaka nova članica, ki uvede evro, prenese monetarno politiko na Evropsko centralno banko (ECB). Evropska ekonomska in monetarna unija (EMU) je odpravila transakcijske stroške in nihanja deviznih tečajev. Enotna valuta pa je povečala finančne tokove med članicami EU in med preostalimi državami sveta (ECB 2011b).

Širitev finančne krize v Evropo se je začela v prvi polovici leta 2007. Prve težave je začutil finančni sektor, ki je imel deleže v drugorazrednih hipotekarnih posojilih oziroma obveznicah ameriških bank. Sledil je padec vrednosti vrednostnih papirjev na evropskih borzah (Fettich 2009, 12). Zaostrene razmere na finančnih trgih so povzročile vse dražje in težje pridobivanje novega kapitala za banke na mednarodnih trgih. Zmanjšan obseg izdanih bančnih posojil je takoj vplival na gospodarsko rast evropskih držav (Banka Slovenije 2011a, 61).

Iz spodnjega grafikona lahko razberemo, da so se v letu 2008 začeli kazati že prvi znaki padanja dinamike gospodarske dejavnosti z znižanjem rasti BDP, to je v državah z manj robustnim gospodarstvom. Zaradi vse večjega strahu zaradi širjenja krize je bil izrazit padec gospodarske aktivnosti v celotnem evro območju še večji v letu 2009. Ponovni zagon aktivnosti v letu 2010 je treba pripisati predvsem povečani aktivnosti nemškega in francoskega predelovalnega sektorja ter posredovanj držav v bančnem sektorju z garantnimi shemami (UMAR 2011).

Slika 3: Rast BDP glede na preteklo leto

Vir: Eurostat 2011d.

Zaostrene razmere v gospodarstvu so prisilile banke k zmanjševanju stroškov poslovanja. Večina bank je svež kapital skušala dobiti z dokapitalizacijo, ta je bil v danih razmerah nujen, a ne najbolj ugoden, saj je cena delnic zaradi krize močno padla. Vse večja stopnja nezaupanja v finančne trge ter bojazen širjenja dolžniške krize po Evropi je povzročila zamrznitev poslovanja z vrednostnimi papirji. Takšno obnašanje investitorjev je povzročilo kreditni zlom, ki je nato privedel do hudih problemov s solventnostjo bank v Evropi (Fettich 2009, 14).

3 GRŠKA DOLŽNIŠKA KRIZA

Vzrok za nastanek grške dolžniške krize najdemo v javnih financah grške države, ki so bile zanemarjene od grških oblasti za več kot desetletje. Te so namreč povzročile, da je grško gospodarstvo oslabilo in postalo ranljivo za neugodne svetovne spremembe. Ob nastopu svetovne finančne krize in z objavo grške vlade, da bo javnofinančni primanjkljaj narasel na slabih 10 odstotkov BDP, se je dostop do novih finančnih virov prekinil (Eurostat 2011a).

Z vidika EU ni velik problem morebitna nezmožnost poplačila obveznosti Grčije, saj predstavlja ta le 2,5 odstotka celotnega gospodarstva EMU. Bolj zaskrbljujoče je morebitno prelaganje problema, in sicer ob grškem neplačilu, na ostale države evro območja, s podobnimi težavami, tako imenovane PIGS države. Po nekaterih ocenah znaša izpostavljenost evropskih bank do Grčije 186 milijard evrov, do vseh PIGS držav pa je občutno višjih, to je 1.544 milijard evrov (Bombač 2010).

Reševanje Grčije iz tega vidika pomeni predvsem preprečitev okužbene krize na ostale države EU, kar bi v prihodnosti resno ogrozilo obstoj evra in EU. Če bi bila Grčija izključena iz obeh skupin evro valute ali EU, bi to še dodatno poglobilo krizo, saj bi se zaupanje investorjev do članic v evro območju zelo zmanjšalo.

3.1 Grško gospodarstvo

Grško gospodarstvo se je v letih od 1950 do 1980 hitro razvijalo, saj je bila povprečna stopnja rasti 6 odstotkov letno. Pred vstopom v EMU, to je leta 2001, pa se je stanje bistveno poslabšalo, saj Grčija ni izpolnila nekaterih konvergenčnih kriterijev. Gospodarsko stanje se je nekoliko izboljšalo s pomočjo EU, in sicer v obliki finančnih pomoči, ki pa so bile le začasne. Industrijska proizvodnja v Grčiji sedaj precej zaostaja v primerjavi z industrijsko proizvodnjo ostalih članic EU, zato se EU zavzema za prestrukturiranje predvsem na področju predelave železnih surovin, kjer Grčija najbolj nazaduje. V Grčiji prevladujejo majhna in srednje velika podjetja, ki se ukvarjajo s pridelavo in konzerviranjem sadja, povrtnine in rastlinskega olja. Pomembno vlogo ima tudi tekstilna industrija, ki večino svoje pridelave domačega bombaža in volne usmerja v izvoz (Natek 2006, 59).

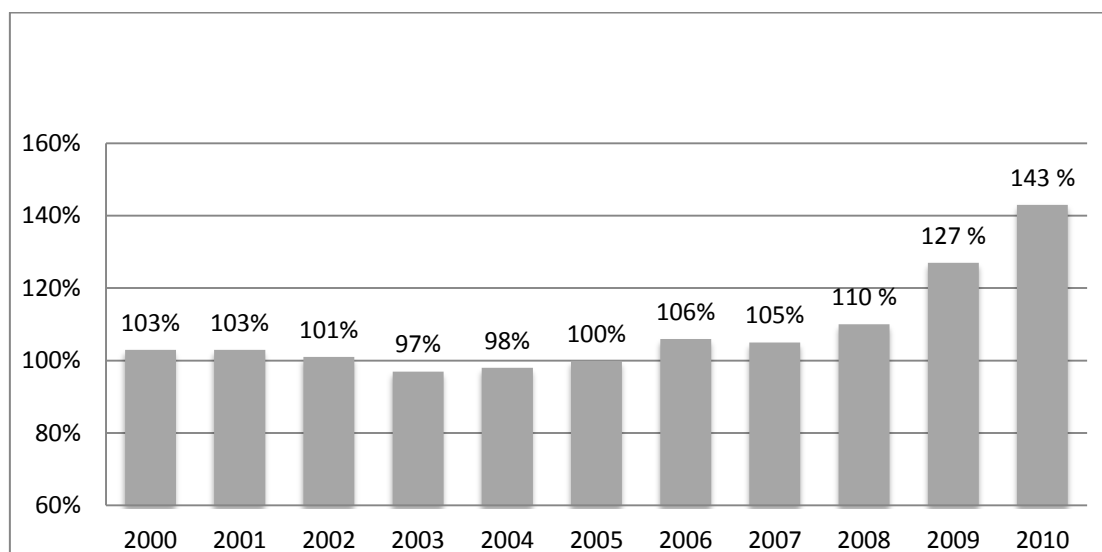
Največji delež ustvarjenega BDP pa ima storitveni sektor, saj ustvari 73 odstotkov BDP. V njem prispevata največ turizem in ladijski tovorni promet. Prvi s svojimi turističnimi središči v antičnih mestih, kot so Atene, Kreta in Rodos, ustvari 18 odstotni delež BDP. Drugi pa obsega pet odstotkov svetovnega ladjevja, kar Grčijo uvršča na četrto mesto na svetu. Grčija ima 1.129 trgovskih ladij s skupno nosilnostjo 48 milijard ton. Pod tujimi zastavami pa pluje še 1.780 ladij, ki so v lasti grških podjetij (MRA 2010).

3.2 Vzroki za nastanek krize

3.2.1 Javni dolg

Kombinacija državnega dolga in obrestnih mer je Grčijo privedla v klasično dolžniško past. Do te pride, ko visoka raven dolga povzroči ob visoki obrestni meri izredno visoke izdatke iz državnega proračuna, kar privede do nezmožnosti države za odplačilo dolga. Največji del dolga je Grčija akumulirala med letoma 1981 do 1993 (Kovač 2010a). Takšno veliko rast je treba predvsem pripisati ekspanzivni fiskalni politiki, ki je spodbujala večje agregatno povpraševanje. Glavni cilj je bil znižati veliko brezposelnost, zato je obseg zaposlenih v javni upravi hitro naraščal. Posledica takšne politike je visok javnofinančni primanjkljaj, saj izdatki presežejo prihodke. Po podatkih Eurostata je javni dolg Grčije že v kriznem letu 2008 dosegel visokih 110 odstotkov BDP in se povzpел zaradi financiranja velikega primanjkljaja v državni blagajni v kriznem letu 2009 na 127 odstotkov BDP (Eurostat 2011b).

Z ekspanzivno fiskalno politiko je bila država prisiljena k zadolževanju z izdajo državnih obveznic. Osnovna zakonitost vrednostnih papirjev pravi, da se ob večji stopnji tveganosti zahteva tudi povečana stopnja donosa (Ferluga in Zupančič 2011). Nezaupanje novih vlagateljev, da bi država uspela odplačati zapadle državne obveznice, je privedlo do tega, da se je obrestna mera desetletnih obveznic dvignila na rekordnih 12 odstotkov, medtem ko je vrednost dveletnih obveznic dosegla skoraj 20 odstotkov. Za primerjavo: v istem obdobju je obrestna mera nemških desetletnih obveznic znašala 2,9 odstotkov, dveletnih pa 0,6 odstotkov. Takšen dvig obrestnih mer je povzročil večje izdatke za poplačilo obresti državnega dolga, kar je Grčiji onemogočilo normalno izposojlo kapitala s prodajo državnih obveznic (Gubo 2010).

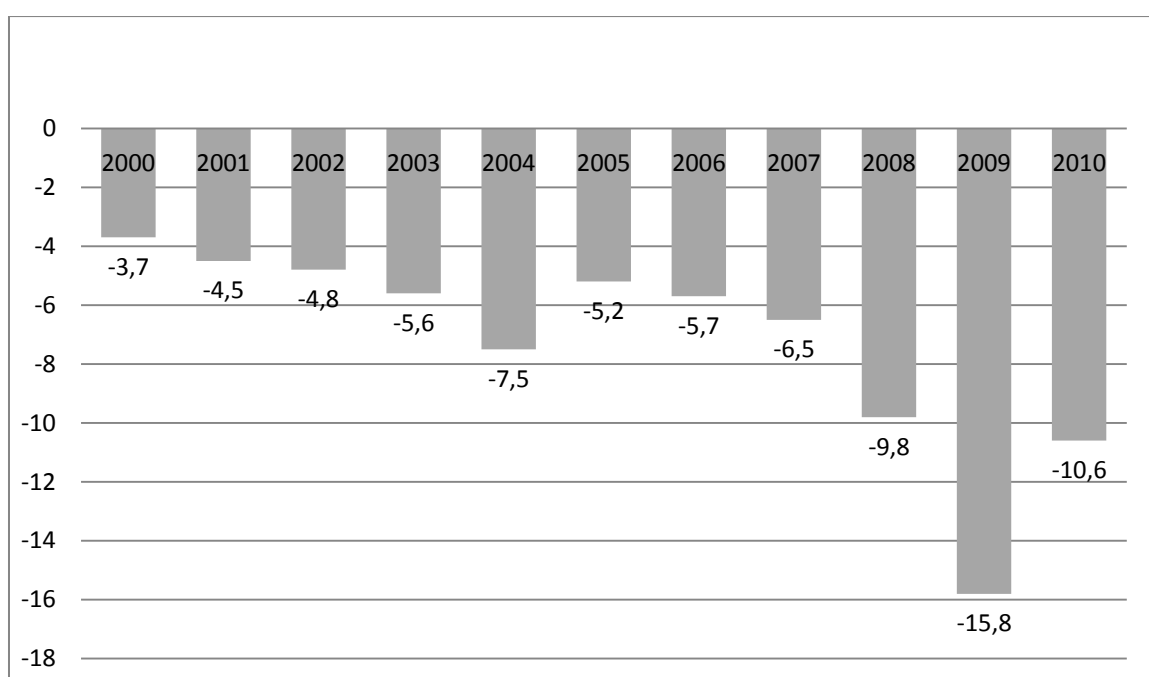

Slika 4: Grški javni dolg, izražen v odstotkih BDP

Vir: Eurostat 2011b.

3.2.2 Javnofinančni primanjkljaj

Ob vstopu Grčije v EMU leta 2001 je ta že beležila 4,5 odstotni letni proračunski primanjkljaj, kar je za 1,5 odstotnih točk več kot dovoljujejo konvergenčni kriteriji. Javnofinančni primanjkljaj se je do leta 2008 le povečeval. V letu nastopa svetovne finančne krize pa je znašal slabih deset odstotkov, kar je bilo za 7,5 odstotnih točk več od evropskega povprečja. Najvišjo stopnjo primanjkljaja je Grčija dosegla leta 2009, to je 15,8 odstotkov BDP, a se je ta zaradi varčevalnih ukrepov spustil leta 2010 na 10 odstotkov BDP. Grčija je lahko tak velik primanjkljaj krpala le z zadolževanjem na mednarodnih kapitalskih trgih, kar pa je tudi krepko povečalo grški javni dolg.

Slika 5: Javnofinančni primanjkljaj Grčije, izražen v odstotkih BDP

Vir: Eurostat 2011a.

Nelson, Belkin in Mix (2010) navajajo vzroke grškega primanjkljaja.

Velika in neučinkovita javna uprava

V državni upravi Grčije je bilo leta 2006 zaposlenih približno 373 tisoč ljudi, kar predstavlja 7,65 odstotka celotnega aktivnega prebivalstva Grčije. Za primerjavo: v istem obdobju je bilo v slovenski državni upravi, v javnem sektorju, zaposlenih 3,83 odstotka celotnega delovno-aktivnega prebivalstva (Jagodič 2007). Tako velik obseg je grška javna uprava dosegla s pretiranim zaposlovanjem mladih brezposelnih in z zakonsko zaščito delavcev v tem sektorju. S takšno politiko je postajal vse večji državni aparat.

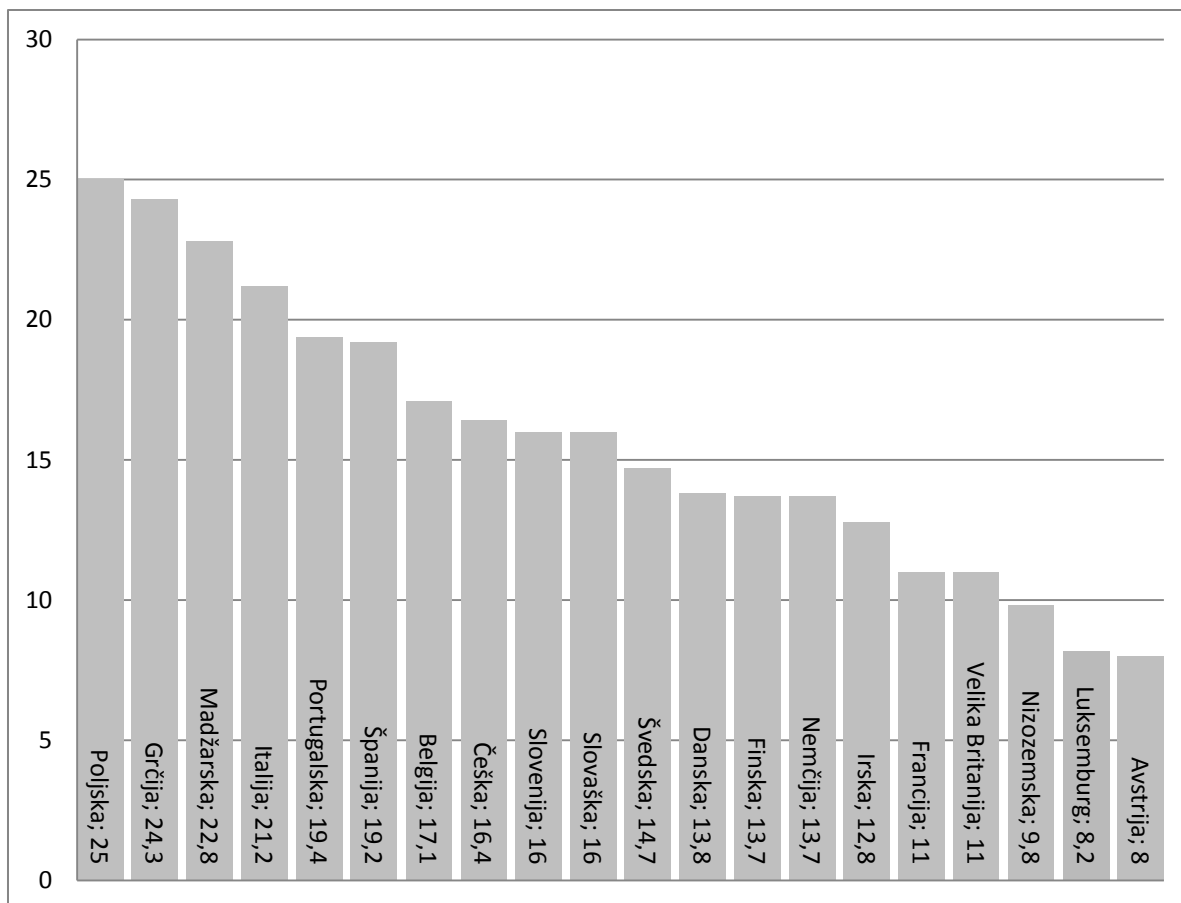

Drag in slab pokojninski sistem

Zadolževanje države je spodbudilo tudi veliko upokojencev. Grčija se je leta 2001 s 13,3 odstotka znašla na tretjem mestu (za Italijo in Avstrijo) držav EU po deležu izdatkov od BDP, in sicer za pokojnine. V letu 2007 se je ta nekoliko zmanjšal in tako postavil Grčijo na četrto mesto. Projekcije kažejo, da se bodo ti izdatki zaradi staranja prebivalstva do leta 2035 podvojili (Eurostat 2011c). Da je grški pokojninski sistem slab, dokazujejo različna dejstva, ki so prišla na dan po podrobni reviziji. Grški pokojninski sklad je namreč v zadnjih desetih letih izplačal za osem milijard evrov pokojnin že preminulim upokojencem (STA 2011e). Naslednja slabost pokojninskega sistema je bila, da je dovoljevala delavcem na ministrstvu za obrambo upokojitev po petindvajsetih letih delovne dobe. Večina teh delavcev je odprlo podjetje na ime družinskega člana, da ne bi izgubili pokojnine kot dodatnega vira dohodka. Dodatno je obremenilo pokojninsko blagajno še 15 milijard evrov neplačanih prispevkov, ki jih dolguje približno 800 tisoč delodajalcev in samostojnih podjetnikov (Ikonomu 2011).

Utaja davkov in siva ekonomija

Sivo ekonomijo lahko opredelimo kot legalno in nelegalno proizvodnjo dobrin in storitev, ki pa niso prijavljene državnim organom z namenom izogniti se plačilu davkov in prispevkov (Jesenko 2008, 2). Siva ekonomija ima pomembno vlogo v sedanji dolžniški krizi, saj je bil zaradi nje in je še vedno prikrajšan letni proračun za več milijard evrov prihodkov. Grški delež sive ekonomije je med najvišjimi v Evropi, ocenjen je na 25,4 odstotkov BDP, kar znaša letno 20 milijard evrov utajenih davkov (Daley 2010).

Slika 6: Delež sive ekonomije v Grčiji leta 2011, izražen v odstotkih BDP

Vir: Schneider 2011.

2.2.3 Neupoštevanje pakta stabilnosti in prezrta kontrola podatkov

Pakt stabilnosti in rasti je temelj predpisov za varovanje uravnoteženih javnih financ, ki so pomembne za ohranjanje ekonomske robustnosti države. Njihov glavni namen je preprečevati nastanek javnofinančnih kriz, kakršna je nastala v Grčiji (Evropska komisija 2011a). Na primer, vsaka država evrskega območja mora predložiti evropski komisiji program stabilnosti, ki ga mora vsako leto obnoviti. Evropska komisija ima torej popoln vpogled v javne finance vsake države. Pakt stabilnosti in rasti ima tudi nekaj slabosti. Njegova fiskalna pravila niso prilagojena velikim recesijam. Merilo, da proračunski primanjkljaj ne sme presegati treh odstotkov BDP, je primeren predvsem v obdobju konjunktore, v obdobju recesije pa je povsem neprimeren. V letu 2009 so tako vse države evrskega območja kršile pravilo pakta stabilnosti in rasti. Komisija bi lahko proti vsem sprožila postopek. Očitno se pravila pakta stabilnosti in rasti uporabljajo mehanično in neprimerno, zato bi bilo smiselno, da bi se postavila merila, ki bi pokazala pravo smer v krizi (Skok 2010).

Skok (2010) še navaja, da je ta kriza, tako kot prejšnje dolžniške, bančne in valutne krize, pokazala slabosti in pomanjkljivosti nadzornih in drugih institucij, ki bi morale skrbeti, da opravljajo svoje funkcije v javnem interesu. Dober grški finančni položaj je bil sumljiv že pri sprejemu Grčije v EMU. Grška vlada je realne podatke o proračunskem primanjkljaju skrivala pred evropskimi institucijami še po vstopu v EMU, in sicer vse do leta 2007. Mnogo kazalcev je bilo v tem primeru zakritih oziroma olepšanih za nekaj odstotkov. V spodnji tabeli so prikazani realni in prirejeni podatki. V njej lahko opazimo, da so, kljub prirejenosti podatkov, kazalci primanjkljaja še zmeraj odražali slabo stanje grških javnih financ (Gorišek 2006).

Preglednica 2: Primerjava prirejenih in realnih podatkov grškega primanjkljaja

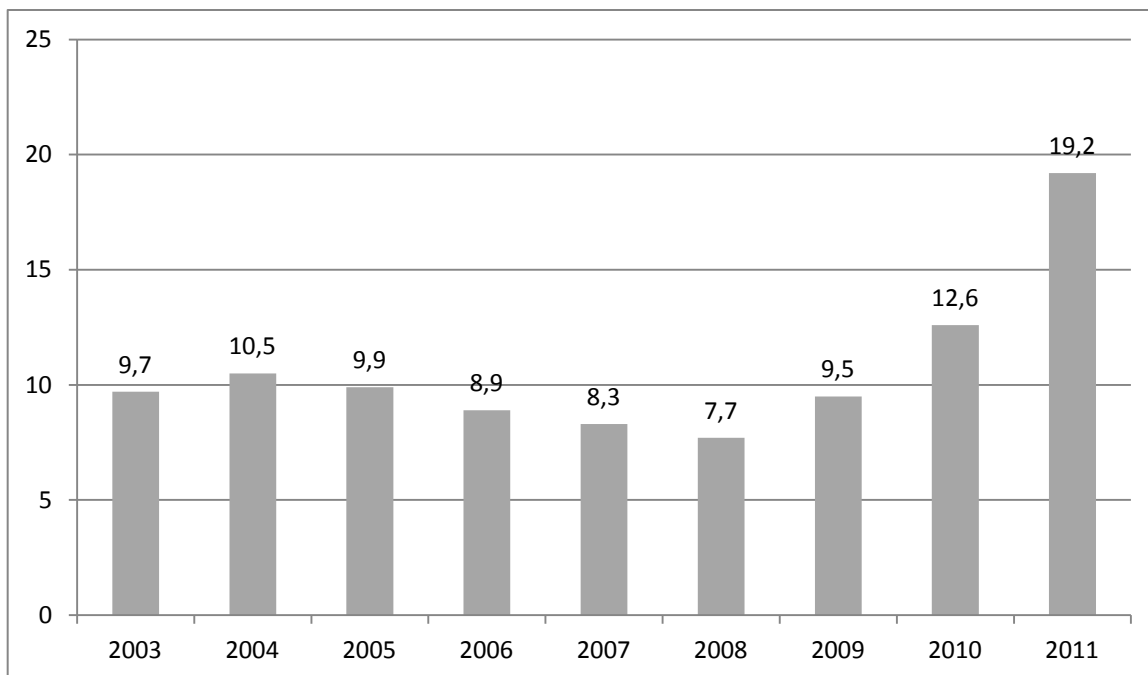
Leto	Prirejeni podatki		Realni podatki	
	Proračunski primanjkljaj (v % BDP)		Proračunski primanjkljaj (v % BDP)	
1999		-1,8		/
2000		-2,0		-3,7
2001		-1,4		-4,5
2002		-1,4		-4,8
2003		-3,0		-5,6
2004		-3,2		-7,5
2005		-2,8		-5,2

Vir: povzeto po Gorišek 2006; Eurostat 2011a.

3.3 Posledice grške krize

3.3.1 Brezposelnost

V vsaki večji krizi se pokažejo prve posledice v povečani stopnji brezposelnosti prebivalstva. Decembra 2009 je znašala brezposelnost v Grčiji 9,5 odstotkov. V letu 2010 pa se je stanje na grškem trgu dela še poslabšalo. Decembra 2010 se je stopnja brezposelnosti v Grčiji povečala na 12,6 odstotkov. Z vstopom v novo krizno leto je Grčija marca 2011 dosegla 16,2 odstotka (STA 2011a). Oktobra 2011 pa je brezposelnost z 19,2 odstotka dosegla najvišjo raven v zadnjih petih letih (STA 2011b). Stanje na trgu dela pa naj bi se ob novih varčevalnih ukrepih vlade, ki jih mora sprejeti za pridobitev mednarodne pomoči, še poslabšalo. Oktobra 2011 je dala vlada odpoved prvim 14.000 delavcem od predvidenih 100.000 (STA 2011c; STA 2011f).

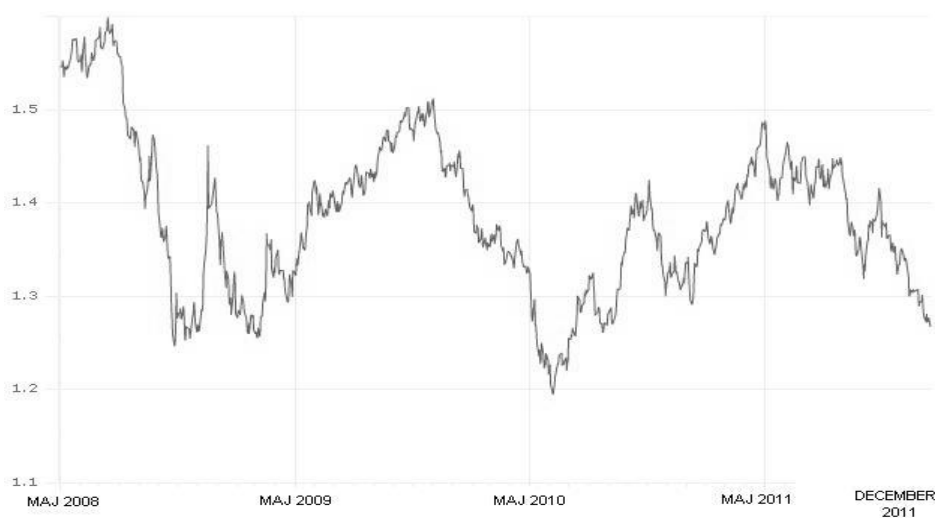

Slika 7: Stopnja brezposelnosti Grčije glede na aktivno prebivalstvo

Vir: OECD 2011b.

3.3.2 Padec vrednosti evra

Ko so Grki napovedali likvidnostne težave pri izplačevanju državnih obveznic, je tečaj evra v primerjavi z dolarjem padel. Slika 8 prikazuje padec vrednosti enega evra v primerjavi z enim dolarjem. V obdobju od novembra 2009 do junija 2010 je evro izgubil kar 21,2 odstotkov v primerjavi z dolarjem (ECB 2011a).

Slika 8: Tečaj evra v primerjavi z USD

Vir: ECB 2011a.

Padec vrednosti je v veliki meri posledica slabega stanja Grčije, Irske in Portugalske ter skrbi vlagateljev glede nadaljnjega poslabševanja javnih financ držav s podobnimi, za enkrat še bolj obvladljivimi, težavami, predvsem Španije in Italije. Do julija 2011 so bile prejemnice finančne pomoči Grčija, Irska in Portugalska. Če primerjamo te države med seboj, ugotovimo, da so vzroki za krizo različni, posledice pa skupne. Vse države skupine PIGS ogrožajo obstoj evra (STA 2011g).

Irska je zašla v težave zaradi napihnjenega nepremičninskega in bančnega sektorja. Kljub urejenim javnim financam v preteklosti je pok balona skoraj povzročil propad finančnega sektorja Irske. Država je ta sektor rešila z velikim zadolževanjem. Javni dolg je leta 2007 znašal 44,3 odstotkov BDP, leta 2010 pa kar 94,9 odstotka BDP. Takšnega nekontroliranega zadolževanja Irska ni mogla obvladovati brez tuje pomoči (STA 2011g; Eurostat 2011b).

Portugalska si je največ težav nabrala pri neuspešnem izpeljevanju strukturnih reform po sprejemu evra, zaradi česar je postalo med krizo portugalsko gospodarstvo nekonkurenčno. To je povzročilo velik izpad prihodkov v državni proračun. Sledila je rast dolga ter proračunskega primanjkljaja, ki bi ga brez pomoči težko servisirala (STA 2011g).

Padec tečaja je kazal na močno izgubo zaupanja v sposobnost pravočasnega odplačevanja dolga. Temu je sledil beg kapitala iz prizadetih držav, pri čemer je precejšen del ušel tudi iz evro območja, kar je posledično šibilo evro (Bombač 2010).

Šibkejši evro v primerjavi z ameriškim dolarjem prinaša na kratek rok večji izvoz za evropsko gospodarstvo, na dolgi rok pa si EU želi močnejši evro, ki prinaša stabilen gospodarski razvoj ter zaupanje v to valuto.

Ukrepi za pomoč Grčiji in njihova uspešnost bi po vsej verjetnosti ponovno povečali zaupanje v evro sistem na daljši rok, kar pa je tudi eden izmed ključnih ciljev teh ukrepov. Hkrati naj bi dajali tudi zgled, kako reševati podobne težave drugih članic evro območja v prihodnosti.

3.3.3 Protesti in nemiri v Grčiji

Varčevalni ukrepi, ki jih zahtevata Evropska unija in Mednarodni denarni sklad za odobritev pomoči Grčiji, so povzročili upor prebivalcev Grčije, saj ti ukrepi zelo zmanjšujejo njihove pravice in prihodke. Tako se je maja 2010 na ulicah Aten zbralo v protest okoli 250 tisoč ljudi, večina članov sindikatov javnega in zasebnega sektorja. Na teh protestih je prišlo tudi do smrtnih žrtev. V splošni stavki so javni delavci izvedli popolno blokado javnega prometa in javne uprave, po vsej Grčiji so bili zaprti uradi, banke in šole ter bolnišnice. Stavkali so tudi novinarji radia in televizije ter zaposleni v igralnicah in gledališčih, ki so v lasti države (Videmšek 2010).

3.4 Potek reševanja

Kratkoročni cilji ukrepov so: vzpostaviti vzdržne javne finance, pridobiti ponovno zaupanje v Grčijo kot državo in njeno gospodarstvo ter hkrati v celotno evrsko območje. Dolgoročni cilj ukrepov pa je omogočiti Grčiji samostojno upravljanje na mednarodnih finančnih trgih.

Poglavitni cilj programa je trajna vzpostavitev grške kredibilnosti v očeh privatnih investitorjev. Slabe izkušnje z Grčijo glede izpolnjevanja zavez in obljub in tudi zgodovina nezanesljive fiskalne in makroekonomske statistike sta glavni dodatni bremeni programa. Grčija mora izboljšati svojo podobo s pozitivnimi referencami pri objavljanju kazalcev in izvajanju zastavljenih politik. To bo ključno za uspeh programa, saj bo Grčija morala zbrati približno 60 milijard evrov sredstev na finančnih trgih, to je v letih 2014 in 2015, za financiranje primanjkljaja javnega sektorja, reprogramiranje svojega dolga in poplačilo zapadlih obveznosti do držav članic območja evra in MDS (Evropska komisija 2010, 13–14).

3.4.1 Finančna pomoč Grčiji

Grčiji in ostalim državam s podobnimi težavami sta MDS in EU namenili 750 milijard evrov pomoči. Od tega je 110 milijard namenjenih Grčiji, ki jih bo prejela v 12 obrokih do leta 2013, in sicer v primeru, da bo uvajala nove varčevalne ukrepe (Filipič 2010).

Prvi obrok 20 milijard evrov pomoči je Grčija dobila maja 2010, in sicer 5,5 milijarde evrov od MDS, 14,5 milijarde evrov pa so prispevale države članice EMU. V prvem polletju leta 2010 je tako uspela Grčiji impresivna proračunska konsolidacija, kar pa je dosegla s korenitimi in hitrimi reformami, saj je proračunski primanjkljaj v tem času znižala za 46 odstotkov. S temi varčevalnimi ukrepi pa se je državna potrošnja, to je v primerjavi s prvim polletjem leta 2009, znižala za 16,9 odstotkov (Šimac 2010).

Drugi obrok pomoči je Grčija dobila septembra 2010, znašal je 9 milijard evrov. Od tega je 2,5 milijardi prispeval MDS, 6,5 milijarde evrov pa so prispevale države članice EMU. Pri drugem obroku pomoči je sodelovala tudi Slovenija, ki je Grčiji namenila 133 milijoni evrov (STA 2010a).

Grčija je do oktobra 2011 prejela šest obrokov pomoči v skupni vrednosti 61 milijard evrov od držav EU in MDS. Pri izplačilu te so voditelji EU ugotovili, da predvidenih 110 milijard evrov pomoči ne bo dovolj za rešitev Grčije iz krize. Zato so se oktobra 2011 voditelji EU pogodili z bankami upnic Grčije za delni odpis dolga. Ta bo pripomogel obdržati vzdržno raven javnega dolga na 120 odstotkov BDP (STA 2011k).

Pomoč Grčiji od držav članic EU temelji na bilateralnih posojilih, ki so združena v Evropski komisiji in nato črpana v tranšah od grške vlade. V ta namen se je maja 2010 od šestnajstih držav z evrom ustanovila institucija, imenovana Evropska organizacija za finančno stabilnost

(EFSF). Cilj EFSF je, da ohrani finančno stabilnost monetarne unije v Evropi tako, da zagotavlja finančno pomoč državam članicam evro območja, ki so v težavah. Da bi uspešno dosegali te cilje, lahko EFSF izda obveznice ali druge dolžniške papirje na trgu, da pridobi sredstva, potrebna za zagotovitev posojil državam v finančnih težavah. Finančna pomoč je podprta z jamstvi držav članic evro območja s 440 milijardami evrov. Vsaka članica prispeva delež pomoči v sorazmerju z njenim deležem v kapitalu ECB (EFSF 2011).

Preglednica 3: Delež finančne pomoči v odstotkih in denarnih prispevkih Grčiji

Država	Delež v odstotkih	Delež v milijardah evrov
Nemčija	28	22,4
Francija	21	16,8
Italija	18,4	14,7
Španija	12,2	9,8
Slovenija	0,48	0,38
Ostale države EU	20	15,9
MDS	27,2	30

Vir: STA 2010c.

Tudi Slovenija je sodelovala pri reševanju Grčije in prispevala skupno 0,48 odstotni delež, kar zneso 384 milijonov evrov. Pri pomoči Grčiji pa ne bo sodelovala Slovaška, ki bi morala prispevati 816 milijonov evrov ali odstotek od skupne pomoči, saj je njen parlament glasoval proti (Kenda 2010).

3.4.2 Reforme finančnega sektorja

Stabilnost sistema je potrebna tudi za finančni sektor. Nujni so ukrepi proti slabi likvidnosti grških bank, kajti izgubile so dostop do poceni mednarodnih finančnih virov. Če bi se izboljšal javnofinančni položaj države, bi se lahko banke in država lažje zadolževale po sprejemljivo visokih obrestnih merah.

Grška vlada je sprejela ukrepe za preprečevanje nastajanja bančne krize (Evropska komisija 2010, 23). Ti so:

- sprejeli so paket državnih pomoči bankam, in sicer v vrednosti 28 milijard evrov, ter jamstvo za dolg bank. Kreditne institucije so upravičene do teh instrumentov, ki jim služijo kot zavarovanje;
- Centralna banka Grčije lahko odobri posojila v obliki izredne pomoči z državno garancijo. Posojila morajo biti v skladu s predpisi EU in pravili ECB.

3.4.3 Oblikovanje sklada za finančno stabilnost

Pričakovane nadaljnje izgube in upadanje kakovosti premoženja lahko vplivajo na kapitalsko stabilnost bank, zato sklad za finančno stabilnost zagotavlja kapital grškim bankam. Grška vlada se je v sodelovanju s tremi institucijami dogovorila o velikosti in načinu uporabe sredstev. Kapital sklada obsega do 10 milijard evrov in je financiran iz mednarodne finančne pomoči. Sklad ima organizirano močno strukturo upravljanja in bo, kar se le da, neodvisen od političnega vpliva (Evropska komisija 2010, 25).

3.4.4 Okrepitev bančnega nadzora

Komisija EU in organi MDS in ECB so se strinjali s potrebo o nadaljnji krepitvi nadzora, vključno s četrtrletnimi stres testi, ažurnim dostavljanjem informacij ter povečanjem osebja v grški centralni banki, da bi prevzelo svoje nove pristojnosti in naloge na področju zavarovanj. Zaradi pomembne prisotnosti grških bank v jugovzhodni Evropi je treba ohraniti sodelovanje z domačimi in tujimi nadzorniki glede ocene tveganja in likvidnostnih načrtov (Evropska komisija 2010, 25).

3.4.5 Reforme trga dela

Reforme plač in trga dela bodo pomagale zaustaviti neupravičene pritiske na plače, ki so v preteklosti negativno vplivali na grško konkurenčnost. Reforme bodo olajšale vstop na formalni trg dela za ženske in mlade ter prehod od zaposlitve za določen čas na zaposlitev za nedoločen čas. Reforme naj bi omogočile reformam javnega sektorja hitrejši pritisk na znižanje plač v zasebnem sektorju, kar bo povečalo grško konkurenčnost (Evropska komisija 2010, 22).

V letu 2009 so plače javnih uslužbencev in pokojnine znašale kar 75 odstotkov vseh primarnih državnih odhodkov. Prav tako so se plače javnih uslužbencev v zadnjih desetih letih zvišale za kar 100 odstotkov, kar ni sorazmerno z višanjem BDP, ta se je zvišal le za 74 odstotkov. Zaradi tega se je grška vlada dogovorila s sindikati, da se minimalna osnovna plača zamrzne do poletja 2012, da se ta ne bi več zviševala kot v preteklih letih (STA 2011h). Spremembe na področju trga dela so neizogibne in med drugim predvidevajo zmanjševanje plač ter bonusov javnih uslužbencev, kot sta trinajsta in štirinajsta plača. Reforme pa ne posegajo v višino plač zaposlenih v privatnem sektorju. Spremembe v tem sektorju se nanašajo predvsem na omogočanje boljših možnosti za zaposlitev skupinam, kot so mladi in ženske, ter spodbujanju dolgoročnega zaposlovanja. Reforme predvidevajo tudi znižanje plačil za nadurno delo, izboljšanje fleksibilnosti delovnega časa ter sklepanje lokalnih teritorialnih paktov o rasti plač pod sektorskimi dogovori (Evropska komisija 2011b, 22).

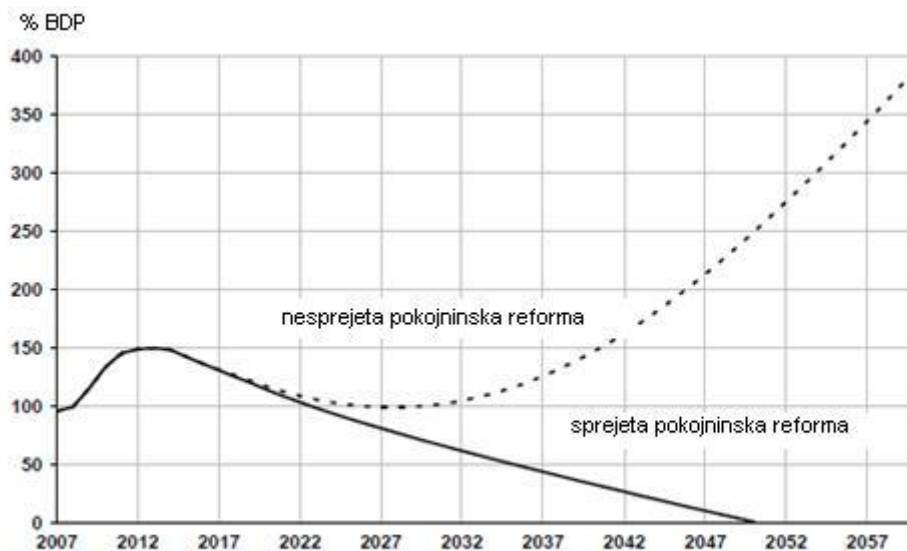

Pomembnejši reformi sta tudi reforma zakonodaje o minimalnih plačah in reforma zakonodaje o varnosti zaposlitve. Reforma zakonodaje o minimalnih plačah predvideva, da se uvedejo plače, nižje od minimalnih, za ogrožene skupine, kot so mladi in dolgoročno brezposelni, ter sprejmejo ukrepi, ki bodo zagotovili, da se sedanje minimalne plače v nominalnem smislu ne bodo spremenile vsaj tri leta. Reforma zakonodaje o varnosti zaposlitve pa ima naslednje cilje (Saldago 2010):

- podaljšati poskusno dobo pri novih delovnih mestih na eno leto;
- zmanjšati celoten obseg plačil odpravnin;
- zvišati minimalni prag za uporabo pravil o kolektivnih odpustih, zlasti za večja podjetja, in spodbuditi pogostejšo uporabo začasnih delovnih pogodb.

3.4.6 Pokojninska reforma

Grčija se skuša iz previsoke zadolženosti izkoptati tudi z reformo pokojninskega sistema, saj trenutni pokojninski sistem ne zagotavlja srednje in dolgoročne vzdržnosti. Iz spodnjega grafa na sliki 9 vidimo projekcijo gibanja dolga v odstotkih BDP, če bo sprejeta pokojninska reforma (polna črta) in če pokojninska reforma ne bi bila sprejeta (prekinjena črta). Razvidno je, da bo po obdobju stabilizacije, torej po letu 2022, dolg začel strmo naraščati, če Grčija ne bi sprejela strukturnih reform pokojninskega sistema (Evropska komisija 2010, 18).

Slika 9: Dva scenarija dolgoročnega gibanja dolga glede na pokojninsko reformo

Vir: Evropska komisija 2010, 19.

Iz zgornjega grafa razberemo, da so reforme pokojninskega sistema nujno potrebne za stabilnost. Februarja 2010 je Ministrstvo za delo in socialne zadeve v Grčiji pripravilo osnutek predloga pokojninske reforme, ki je predvideval povišanje povprečne starostne meje za upokojitev od 61 na 63 let. Evropska komisija in MDS sta predlog zavrnila z obrazložitvijo, da so ukrepi glede na razmere preblagi. Zato je ministrstvo pripravilo nov predlog reforme, ki so ga julija 2010 tudi sprejeli. Predstavljeni so sprejeti ukrepi pokojninske reforme (Saldago 2010):

- Grčija postopno uvaja enotno zakonsko predpisano upokojitveno starost 65 let, ki velja tudi za ženske;
- uvedla je minimalno upokojitveno starost 60 let;
- znižala je pokojnine za 6 odstotkov na leto za ljudi, ki se upokojijo v starosti od 60 do 65 let, z dobo vplačevanja, krajšo od 40 let;
- postopno podaljšuje minimalno obdobje vplačevanja prispevkov za upokojitev s polno pokojnino od 37 na 40 let (do leta 2015);
- obstoječe pokojninske sklade je združila v tri sklade in enoten nov pokojninski sistem za vse sedanje in bodoče zaposlene;
- znižala je zgornje meje pokojnin.

Poleg teh reform je Grčija načrtovala sprejeti še naslednje reforme in ukrepe do leta 2015:

- popisati vse grške upokojence;
- letno zmanjšati sociale prispevke za 1 milijardo evrov;
- uvesti strožje pogoje za pridobitev invalidske pokojnine;
- uvesti poseben pokojninski prispevek za socialno varnost za upokojence, ki imajo višjo pokojnino od 1700 evrov, in za upokojence, ki so mlajši od 60 let.

Z izvajanjem teh reform se bo v prihodnjih letih napovedano povečanje odhodkov za pokojnine v razmerju do BDP zmanjšalo pod povprečjem evro območja, povečanje porabe javnega sektorja za pokojnine pa se bo v obdobju od 2010 do 2060 omejilo na manj kot 12,5 odstotkov BDP (Evropska komisija 2010, 18).

3.4.7 Davčne reforme

V vsaki razviti državi predstavljajo pokojnine in plače javnih uslužbencev glavnino državnih odhodkov. Na drugi strani pa so davki glavni državni prihodki. Od davčne reforme se pričakuje, da bodo prizadevanja za širitev davčne osnove za gospodinjstva in obdavčevanja pravnih oseb povišala davčne prihodke za približno 0,5 odstotkov BDP (Evropska komisija 2010).

Vendar je Komisija pri ocenah previdna, saj trenutno v Grčiji predstavlja velik problem kompliciran davčni sistem in izogibanje plačilu davka. V okviru reforme davčnega sistema je vlada sprožila več upravnih ukrepov, da bi okrepila boj proti davčnim utajam in izogibanju

plačevanja socialnih prispevkov in izboljšala pobiranje davkov. Podoben znesek naj bi se pridobil tudi s plačevanjem socialnih prispevkov (Moffett in Granitsas 2010).

Poleg že omenjenih ukrepov pa reforme predvidevajo še naslednje spremembe, ki bi prinesle prihranke (Saldago 2010):

- uvedba začasnih kriznih dajatev za zelo donosna podjetja, kar bi zagotovilo vsaj 600 milijonov evrov dodatnega prihodka v letih 2011, 2012 in 2013;
- uvedba pavšalnega predplačila davka za strokovne delavce, kar bi prineslo vsaj 400 milijonov evrov v letu 2011, v letih 2012 in 2013 pa še več;
- razširitev osnove za DDV z vključitvijo nekaterih storitev, ki so trenutno izvzete;
- premik 30 odstotkov blaga in storitev, za katere se za odmero DDV trenutno uporablja nižana stopnja, v osrednjo stopnjo, s čimer bi pridobili 1 milijardo evrov;
- postopna uvedba zelenega davka na emisije CO₂, kar bi zagotovilo vsaj 300 milijonov evrov v letu 2011;
- povišanje obdavčenja luksuznih izdelkov bi prineslo v državno blagajno vsaj 100 milijonov evrov;
- poseben davek na črne gradnje bi prispeval 800 milijonov evrov na leto;
- uvedba trošarin za brezalkoholne pijače bi zagotovila v skupnem obsegu vsaj 300 milijonov evrov;
- razširitev davčne osnove pri davku na nepremičnine s posodobitvijo vrednosti sredstev bi ustvarila vsaj 200 milijonov evrov dodatnih prihodkov.

3.4.8 Reforme za povečanje konkurenčnosti

Grčija mora za uspešen izhod iz krize nujno povečati konkurenčnost gospodarstva. Grška vlada je tako že sprejela ukrepe, ki bodo vodili v višjo konkurenčnost in bodo izboljšali poslovno okolje. Ukrepi zajemajo predvsem skrajšanje birokratskih postopkov, stroškov in čakanje za nastajanje novih podjetij. Zmanjšali naj bi tudi stroške licenčnin. Ukrepe so usmerili predvsem v glavne gospodarske dejavnosti, kot sta maloprodaja in turizem (Evropska komisija 2010, 48).

4 FINANČNO-GOSPODARSKA KRIZA V SLOVENIJI

S širitvijo svetovne finančne krize iz ZDA v Evropo in Azijo so se leta 2008 začeli kazati prvi znaki krize tudi v Sloveniji. Težave, ki so zajele finančni sektor, so se odražale tudi v gospodarstvu. Slika 3 na strani 16 dokazuje, da je bil slovenski padec BDP eden večjih v Evropi.

4.1 Posledice finančno-gospodarske krize v Sloveniji

Majhen delež naložb slovenskega finančnega sektorja na ameriškem finančnem trgu je prispeval k temu, da finančna kriza ni bistveno vplivala na slovenske banke, vsaj ne v takšnem obsegu kot na banke drugod po Evropi in ZDA. Slovenski finančni sektor je najbolj prizadelo povečano tveganje, pomanjkanje likvidnosti in nezaupanje na mednarodnem denarnem trgu. Takšno nezaupanje je povzročilo zmanjšanje financiranja slovenskih bank iz tujine (Banka Slovenije 2011a, 68). Največ težav je kriza povzročila podjetjem, ki so se zadolževala za nakup vrednostnih papirjev ali z vlaganjem v investicijske sklade, saj so ti izgubil več kot polovico vrednosti. Slovenski borzni indeks SBITOP, ki je pokazatelj najboljših delnic na Ljubljanski borzi, je od začetka do konca leta 2008 izgubil kar 66 odstotkov vrednosti (Ljubljanska borza 2008).

Vlada je s sprejetjem sklepa o neomejenem jamstvu hranilnih vlog do leta 2011 pri bankah in hranilnicah vrnila zaupanje slovenskim varčevalcem v banke, kar je preprečilo širjenje krize na bančni sektor (Fettich 2009, 33). Ukrep je pozitivno vplival na domače varčevanje, saj so se hranilne vloge gospodinjstev začele postopno povečevati. Naslednji ukrep vlade za ohranitev stabilnosti je poslovnim bankam nudil državne garancije za zadolževanje na tujih trgih, to je v višini 12 milijard evrov, in sicer do petih let. Oba ukrepa sta pripomogla k izboljšanju likvidnosti bank in možnosti dajanja posojil kreditnim institucijam, zavarovalnicam in pokojninskim družbam za obdobje petih let (Fettich 2009, 34).

Gospodarska kriza v Sloveniji je znižala raven slovenskega BDP na prebivalca od evropskega povprečja. Ta je v letu 2009 znašal 91 odstotkov, v letu 2010 pa 85 odstotkov evropskega povprečja (Eurostat 2011e). Podatek, ki kaže, da beležimo nižjo stopnjo rasti od povprečja EU, nakazuje na to, da so bila v preteklih letih slovenska podjetja manj pripravljena razvijati tehnološko zahtevne produkte in storitve. V obdobju recesije se to pozna na slabši konkurenčnosti in posledično na počasnem okrevanju gospodarstva. Slovenija je po podatkih vsakoletne raziskave svetovnega gospodarskega foruma (WEF) za konkurenčnost držav na dolgi rok, med letoma 2011 in 2012, padla za 12 mest med 142 državami (Jenko 2011).

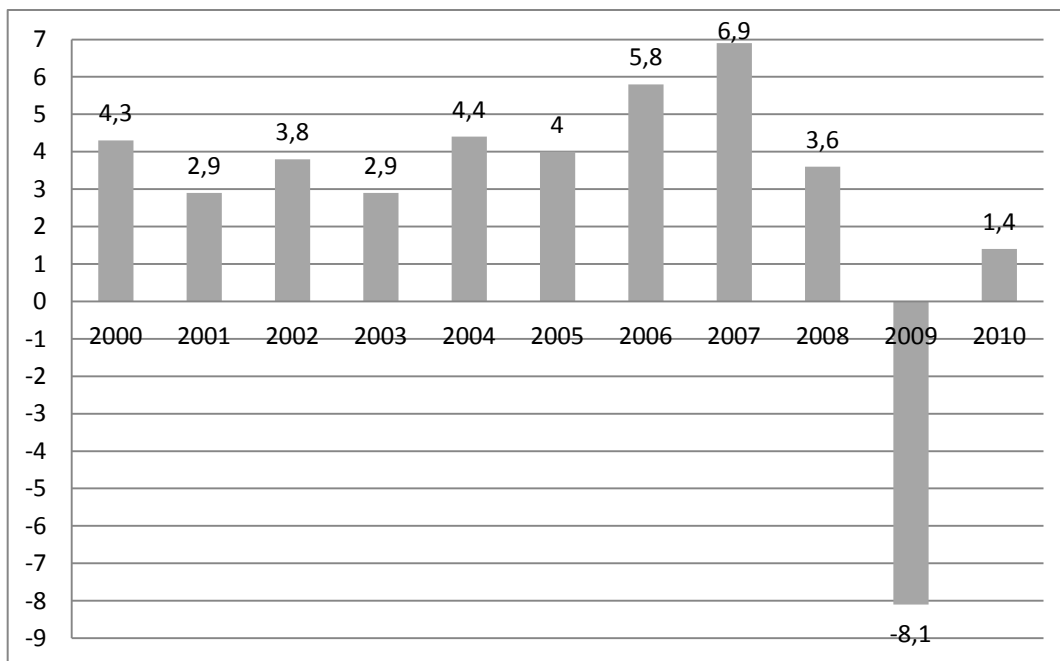
Gospodarska kriza v Sloveniji je med vsemi panogami najbolj prizadela gradbeniški sektor. Vrednost opravljenih del se je v letu 2009 zmanjšala za 18 odstotkov, v letu 2010 za 16 odstotkov, medtem ko je v letu 2011 padla za 10 odstotkov glede na prejšnje leto (SURs 2009; SURs 2010a; SURs 2011). Najhujše posledice za slovensko gospodarstvo sta pustili

dve največji gradbeni podjetji: Vegrad in SCT. V letu 2011 pa so jima sledila še Grosuplje (GPG), nekatere Vegradove družbe, Konstruktor, MTB, Nizke gradnje Ptuj in gradbeno podjetje Gradis Ljubljana (STA 2011i).

4.1.1 Padec vrednosti BDP

Rast slovenskega BDP se je med letoma 2007 in 2008 skrčila skoraj za polovico, v tem letu se je gospodarska rast zmanjšala od 6,9 odstotkov na 3,6 odstotkov (UMAR 2009, 58). Na drastično zmanjšanje rasti BDP v tem obdobju sta najbolj vplivali zmanjšana izvozna in investicijska aktivnost ter znižana potrošnja gospodinjstev. V letu 2009 so se vplivi svetovne gospodarske krize občutno pokazali tudi v Sloveniji in tako se je upadanje BDP v tem letu še povečalo. BDP Slovenije se je pod vplivom mednarodne krize znižal za kar 8,1 odstotkov (UMAR 2010a, 64). K padcu gospodarske rasti so največ prispevali padec izvoznega povpraševanja in investicij v osnovna sredstva ter zaostrovanje razmer na trgu dela, iz katerega je sledilo zmanjšanje potrošnje gospodinjstev. Državna potrošnja je bila edina, ki je prispevala k pozitivni rasti, čeprav se je tudi ta, v primerjavi z letom 2008, prepolovila (UMAR 2010a, 64).

Rast BDP se je ob večjem izvoznem povpraševanju v letu 2010 povečala za 1,4 odstotka (UMAR 2011, 70). Največjo rast je predstavljal prav ta sektor. Spodbudno okolje je bilo zlasti v državah EU, precej nižja pa je bila rast izvoza izven EU. Potrošnja slovenskih gospodinjstev se je povečala le za 0,4 odstotnih točk. Skromno rast so zabeležile zasebna in državna potrošnja, medtem ko so bile bruto investicije še vedno nižje kot v predhodnem letu. Kljub povečanju je bila rast slovenskega BDP v povprečju manjša kot v ostalih državah EU, kjer je leta 2010 dosegla 1,7 odstotka. Vzrok za to je večji padec gradbenih investicij v slovenskem prostoru (UMAR 2011, 71).

Slika 10: Realna rast slovenskega v BDP po letih, izražena v odstotkih

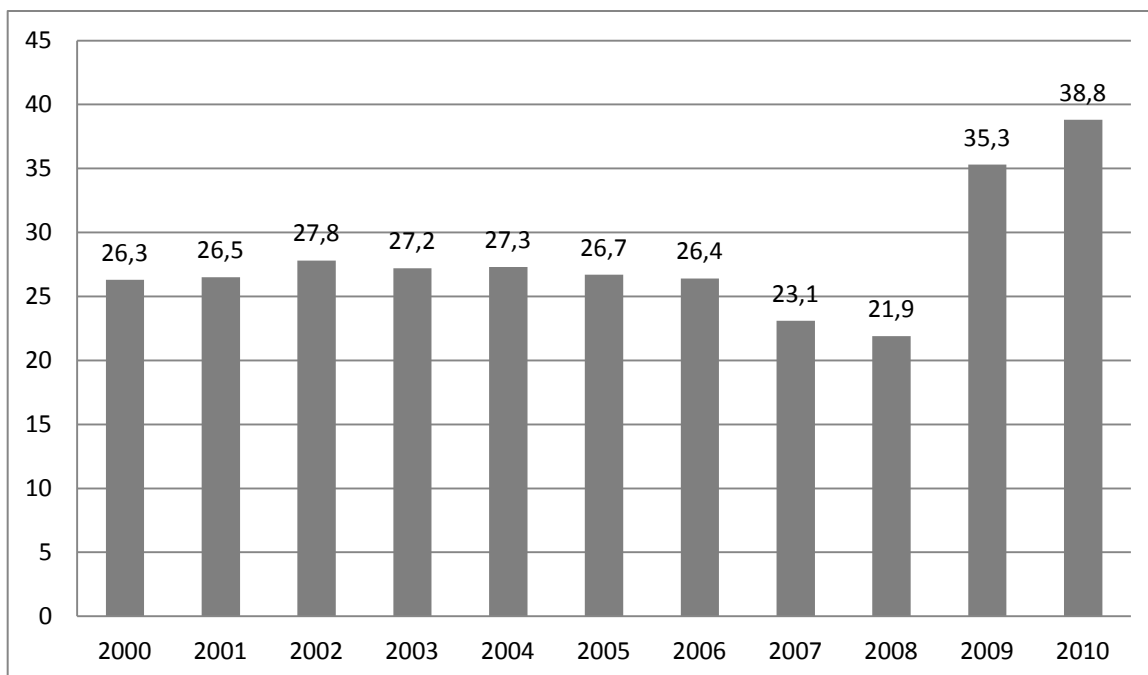
Vir: Eurostat 2011d.

4.4.2 Povečanje javnega dolga

Dolg Slovenije se je leta 2008 znižal za 1,2 odstotni točki ter tako dosegel 21,9 odstotkov BDP. Slovenija je bila glede na višino dolga in obresti, izraženih v odstotku BDP, v letu 2008 med najmanj zadolženimi državami EU. Po vstopu Slovenije v EMU, to je leta 2007, so se izboljšali pogoji za uspešnejše upravljanje z javnim dolgom. Tako je leta 2008 prišlo do odkupov dolga in zamenjave dražjega zadolževanja s cenejšim, z zniževanjem efektivne obrestne mere pa so se zmanjševali stroški financiranja dolga (UMAR 2009, 70).

Javni dolg države je konec leta 2009 znašal 35,3 odstotkov BDP. Po obdobju zniževanja se je dolg države v letu 2009 močno povečal. Glavni razlog za povečanje dolga je bil visok primanjkljaj kot posledica izpeljevanja protikriznih ukrepov. Kljub temu je Slovenija še vedno ostala med najmanj zadolženimi državami v EU. Po obsegu državnega dolga je imela po ocenah Evropske komisije leta 2009 bistveno nižjo zadolženost od povprečne v evrskem območju, ta je znašala 78,2 odstotkov (UMAR 2010b, 64).

Javni dolg države se je v letu 2010 povečal za 3,5 odstotne točke ter tako dosegel 38,8 odstotkov BDP. To povečanje je nastalo predvsem zaradi financiranja javnofinančnega primanjkljaja. Slovenija se je leta 2010 znašala na lestvici najmanj zadolženih držav EU na šestem mestu. Čeprav se je še naprej uvrščala med države z razmeroma nizkim deležem dolga v odstotkih BDP, se je povečanje dolga glede na BDP v letih 2009 in 2010 že približevalo povprečju EU.

Slika 11: Delež javnega dolga Slovenije, izraženega v odstotkih BDP

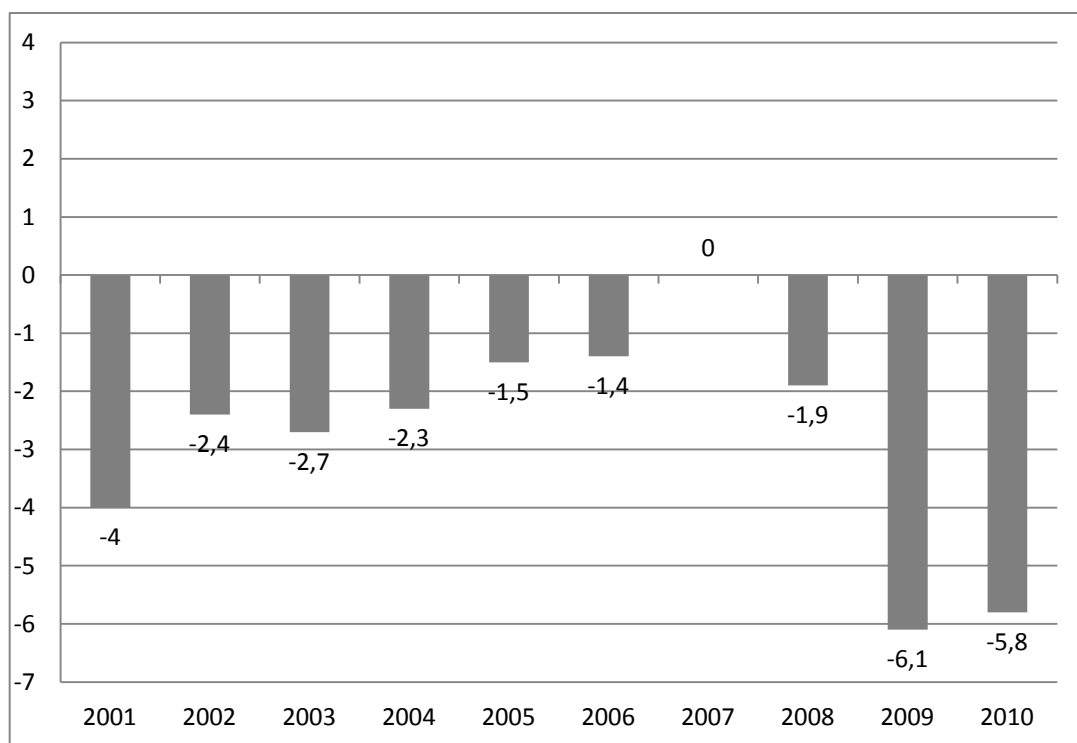
Vir: Eurostat 2011b.

4.4.3 Povečanje javnofinančnega primanjkljaja

Ob upočasnjeni gospodarski rasti je bil leta 2008 javnofinančni primanjkljaj ocenjen na 1,9 odstotkov BDP. Na povečanje primanjkljaja so vplivali predvsem državni izdatki, saj so se ti povečali za 1,2 odstotka (UMAR 2009, 68).

Tudi javno finančni primanjkljaj se je v letu 2009 močno povečal. V enem letu se je namreč povečal od 1,9 na 6 odstotkov BDP. V letu 2009 so se prihodki države, izraženi relativno, povečali za 1,8; izdatki države pa za 5,6 odstotnih točk. Na padec javnofinančnih prihodkov je vplivala predvsem sprememba makroekonomskega okolja, ki je posledica mednarodne finančne krize, medtem ko je na povečanje državnih izdatkov vplivala plačna reforma in sprejetje protikriznih ukrepov (UMAR 2010a, 72).

Po večletnem naraščanju javnofinančnega primanjkljaja se je ta v letu 2010 le nekoliko zmanjšal. Ocenjen je bil na 5,8 odstotkov BDP in se je glede na leto 2009 zmanjšal za 0,3 odstotne točke. Primanjkljaj se je znižal predvsem zaradi manjše rasti izdatkov države, saj so bili ti za 3,6 odstotkov nižji kot v letu 2009 (UMAR 2011, 80).

Slika 12: Javnofinančni primanjkljaj Slovenije po letih, izražen v odstotkih BDP

Vir: Eurostat 2011a.

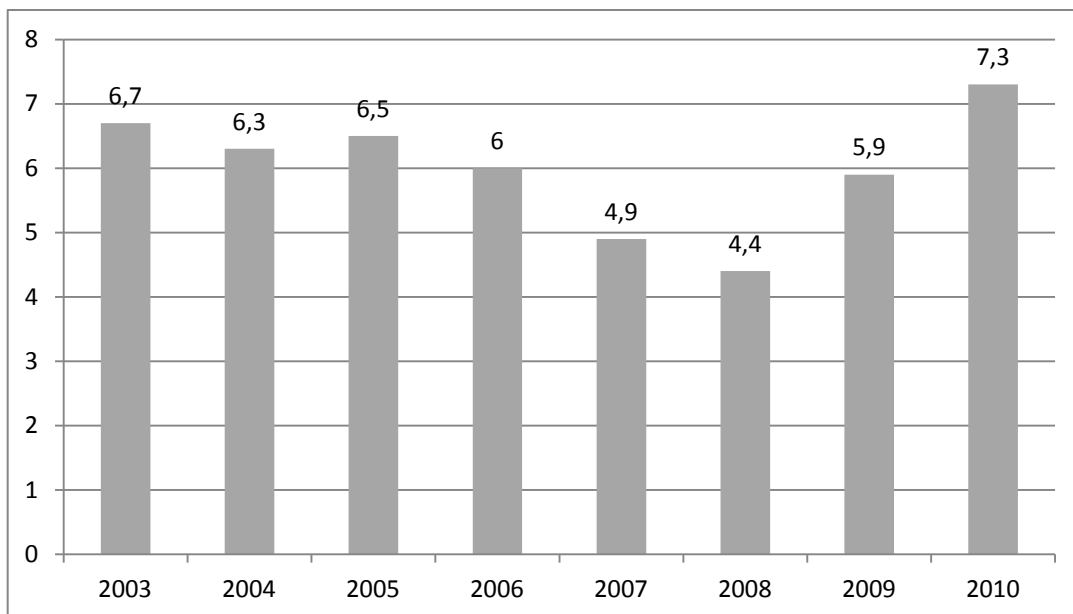
4.4.4 Povečanje stopnje brezposelnosti

Stopnja brezposelnosti v Sloveniji, glede na aktivno prebivalstvo, je leta 2008 znašala 4,4 odstotkov, kar je za 2,5 odstotnih točk pod evropskim povprečjem (OECD 2011a).

Povprečna letna stopnja brezposelnosti je leta 2009 dosegla 5,9 odstotkov, kar je za 2,1 odstotni točki več kot v letu 2008. Kljub rasti v letu 2009 je bila stopnja brezposelnosti nižja kot v povprečju v EU in evrskem območju, saj je v večini drugih članic EU brezposelnost hitreje naraščala kot v Sloveniji.

V letu 2010 se je stopnja brezposelnosti v Sloveniji zaradi zaostrenih gospodarskih razmer še naprej povečevala, povprečna letna stopnja brezposelnosti leta 2010 pa je bila 7,3 odstotna, kar je 1,4 odstotnih točk več kot v letu 2009. Največ brezposelnih delavcev je ostalo brez dela zaradi izteka zaposlitve za določen čas, zaradi stečajev podjetij ali so bili kot presežni delavci. Med njimi je bilo tudi veliko iskalcev prve zaposlitve. V začetku leta 2011 je število brezposelnih oseb, prijavljenih na zavodu za zaposlovanje, znašalo 115.608, vendar se je njihovo število že ob koncu leta 2011 zmanjšalo za 3000 (ZRSZ 2011).

Slika 13: Stopnja brezposelnosti v Sloveniji glede na aktivno prebivalstvo

Vir: OECD 2011a.

4.2 Ukrepi proti krizi v Sloveniji

Gospodarska in finančna kriza, ki je zajela Slovenijo, je močno prizadela gospodarski in finančni sektor. Zato je slovenska vlada sprejela vrsto ukrepov, ki so bili skladni s priporočili Evropske komisije in potrebami Slovenije. Cilj ukrepov je bil zmanjšanje negativnih učinkov svetovne krize na realno gospodarstvo in finančni sistem. Vlada Boruta Pahorja se je že ob nastopu mandata soočila s posledicami finančne in gospodarske krize, ki je močno spremenila finančne in gospodarske okoliščine. Zato je v novembru 2008 ustanovila krizno skupino ključnih ministrov za aktiven boj proti finančni in gospodarski krizi. Njena glavna naloga je bila oblikovanje ukrepov, ki bi ublažili vpliv krize na slovensko gospodarstvo. Večji del teh ukrepov je bil namenjen stabilizaciji finančnega sistema, da bi s tem zagotovili sredstva za nemoteno poslovanje podjetij (Vlade RS 2010).

Februarja 2010 je Vlada Republike Slovenije (RS) sprejela Slovensko izhodno strategijo 2010–2013. Slovenska izhodna strategija 2010–2013 je bila zasnovana kot kombinacija ukrepov ekonomske politike, strukturnih sprememb in institucionalnih prilagoditev. Z njo je želela vlada spodbuditi gospodarsko aktivnost, zagotoviti postopno odpravo makroekonomskih neravnovesij in, ob upoštevanju socialnih in okoljskih vidikov razvoja, omogočiti postopno povečevanje gospodarske rasti. Cilj Slovenske izhodne strategije je bil dolgoročno vzdržna gospodarska rast, ki bi jo dosegli z ukrepi ekonomske politike, s strukturnimi ukrepi in z institucionalnimi prilagoditvami (Vlade RS 2010).

4.2.1 Dosežki vlade v obdobju 2008–2011

Na začetku kriznega obdobja, in sicer med leti 2008–2011, je Vlada RS sprejela nekatere ukrepe, ki so pomagali zaustaviti negativne učinke krize (Vlada RS 2011b).

Ohranila in obranila je vzdržnost javnih financ.

Kljub rasti zadolževanja zaradi odpravljanja posledic gospodarske krize se je javni dolg Slovenije uspel ohraniti znotraj konvergenčnih kriterijev. Medtem ko je proračunski primanjkljaj v povprečja EU znašal 6,6 odstotkov BDP, je imela Slovenija v istem obdobju primanjkljaj v višini 5,8 odstotka BDP (Eurostat 2011a; Eurostat 2011b).

Z garantnimi shemami je omejila širitev finančne krize.

Vlada RS je sprejela garancijo za hranilne vloge prebivalstva in garancijo za kredite na mednarodnem bančnem trgu v višini 12 milijard evrov. Te so bile zelo pomembne, saj so preprečile naval na banke in širitev krize v bančno krizo (Banka Slovenije 2011c).

Sprejela je naslednje socialne ukrepe za ohranitev socialne enotnosti in enakopravnosti v družbi:

- z zakonom o minimalni plači je plačo povečala za 22 odstotkov, s 562 na 734 evrov (ZSSS 2011);
- z zakonom o delnem subvencioniranju polnega delovnega časa in delnem povračilu je nadomestila plače zaposlenim na začasnem čakanju na delo;
- v celotnem obdobju izvajanja omenjenega ukrepa je ZRSZ sklenila 904 pogodbe o delnem subvencioniranju polnega delovnega časa (MDDSZ 2011).

Omejila je plače funkcionarjev

S sprejetjem zakona o začasnem znižanju plač funkcionarjev v višini 4 odstotkov osnovne plače (ZZZPF 2010).

Povečala je vlaganja javnih sredstev v raziskave in razvoj.

Slovenija je v raziskovalno in razvojno dejavnost namenila 616,8 milijonov evrov ali 1,86 odstotka BDP. V letu 2010 pa so se izdatki povečali na 745,9 milijonov evrov ali 2,1 odstotka BDP (SURS 2010b; SURS 2008).

4.2.2 Nesprejeti ukrepi

Vladi RS pa v svojem skrajšanem mandatu ni uspelo sprejeti treh glavnih strukturnih reform. Te so bile zavrnjene na referendumih predvsem zaradi nasprotovanja sindikatov in opozicijskih strank ter nepripravljenosti družbe na predlagane spremembe.

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju

To je največji finančni sistem v državi, ki temelji na medgeneracijski solidarnosti, kar pomeni, da se s sprotnim plačevanjem prispevkov delavcev neposredno zagotavlja izplačevanje pokojnin upokojencem. To pa hkrati pomeni, da je vzdržnost pokojninskega sistema odvisna predvsem od števila prebivalcev in njihove starosti. Zaradi neugodnih demografskih sprememb so spremembe in prilagoditve pokojninskega sistema nujne, saj ta postopno začinja obremenjevati tudi druge sisteme, kot so šolstvo, zdravstvo in promet. Nova pokojninska reforma, ki jo je predlagala prejšnja Vlada RS, bi nam prinesla naslednje spremembe (Vlada RS 2011d):

- postopno zviševanje upokojitvene meje od 2 do 3 leta in delno izenačevanje te med moškimi in ženskami;
- zaustavitev nadaljnjega padanja pokojnin;
- pravičnejši pokojninski sistem, saj bi bila vzpostavljena neposredna povezava med vplačanimi prispevki in višino končne pokojnine;
- s subvencioniranimi prispevki v pokojninsko blagajno bi bilo stimulirano hitrejše zaposlovanje mladih in zaposlovanje starejših;
- starostne pokojnine bi se v povprečju povišale od 5 do 19 odstotkov;
- upoštevala bi se dodana doba za zaposlene na zdravju škodljivih mestih;
- uvedba dodatnih bonusov - za vsako leto dela, in sicer po izpolnitvi pogojev za predčasno ali starostno upokojitev, bi posameznik, ki bi ostal zaposlen v nespremenjenem obsegu do dopolnjenega 65. leta starosti, poleg plače lahko uveljavil še 20 odstotkov predčasne ali starostne pokojnine.

Volivci na referendumu reforme niso sprejeli, in sicer zaradi podaljšanja delovne dobe. Predsednik Evropskega sveta Herman Van Rompuy je pokojninsko reformo označil kot pozitivno, a zelo težko nalogo, saj je ta povezana z že omenjenimi socialnimi trenji. Ob tem je tudi poudaril, da se bodo morale vse vlade po Evropi odločiti zanjo, ker se vsa Evropa sooča s problemom staranja prebivalstva (Vlada RS 2011a). Nujno je, da se oblikuje pokojninski sistem, ki bo ekonomsko vzdržen, socialno varen in zaposlenim ne bo zviševal že sedaj visokih pokojninskih prispevkov.

Zakon o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno

Vplivi sive ekonomije in dela na črno so negativni za delojemalce, državo, socialno zavarovanje, premoženje ter varnost ljudi.

Republika Slovenija se uvršča med evropske države z visoko stopnjo dela na črno, saj je njen delež ocenjen med 16 in 20 odstotkov BDP (Schneider 2011). Zato je po ocenah Vlade RS letni državni proračun prikrajšan za 7 milijard evrov (Vlada RS 2011e). V kriznih časih se je ta delež še povečal, zato si je Vlada RS prizadevala za sprejem ukrepov za učinkovito odkrivanje in preprečevanje sive ekonomije in dela na črno.

Ta zakon ni bil sprejet na referendumu zaradi nekaterih področij, ki so bila slabo opredeljena. Opozicijske stranke so namreč opozorile, da ima nov zakon napačen cilj, ki poostrejuje sankcije, vzrokov za slabe razmere pa ne odpravlja. Poleg tega omejuje sosedsko pomoč, neustrezno ureja sezonsko delo ter neustrezno in nejasno opredeljuje pojem brezplačno delo.

Zakon o malem delu

V primeru, da bi bil sprejet zakon o malem delu, bi enotno uredil različne oblike priložnostnega in občasnega dela. Glavna novost, ki bi jo novi zakon prinesel, je vključevanje v te oblike dela tudi upokojence in brezposelne osebe poleg študentov in dijakov (Vlada RS 2011c).

Menimo, da ima zakon veliko pomanjkljivost, ker poleg študentov in upokojencev uvršča tudi brezposelne ljudi. Prav te bi bile najbolj prizadete, saj bi delodajalci preko zakonskih lukenj njim podaljševali delo v sklopu malega dela za določen čas. Zaradi tega bi imel zakon, če bi bila skupina brezposelnih izvzeta iz njega, tudi pri sindikatih večjo podporo.

Zavrnitev tega zakona bo v prihodnje zelo vplivalo na državne javne finance. Prispevki za pokojninsko in invalidsko zavarovanje bodo tako ostali izvzeti, saj je trenutna ureditev naklonjena študentskim servisom. Slednji pa ne izplačuje nobenih tovrstnih prispevkov. Vlada RS je začela boj proti finančni krizi predvsem z oblikami pomoči bankam, gospodarstvu in prebivalstvu. Takšen pristop k reševanju problemov je le kratkoročno vzdržen, saj bistveno obremeni javne finance. Podobno ravnanje vlade je bilo prisotno v Grčiji, kjer so se dolga leta izmikali vzrokom za težave in le krpali luknje, ki so nastale zaradi njih. Zato bi morala vlada RS v drugi polovici mandata bolj dovtetno odpravljati vzroke za slabosti v državnem aparatu. Dober pokazatelj površnega ravnanja države je bil zakon o zmanjševanju plač funkcionarjev, ki je plače zmanjšal relativno malo, trajal pa je do konca leta 2010, tako ni prinesel dolgoročnih izboljšav (ZZZPF 2010).

5 PRIMERJAVA GRČIJE IN SLOVENIJE

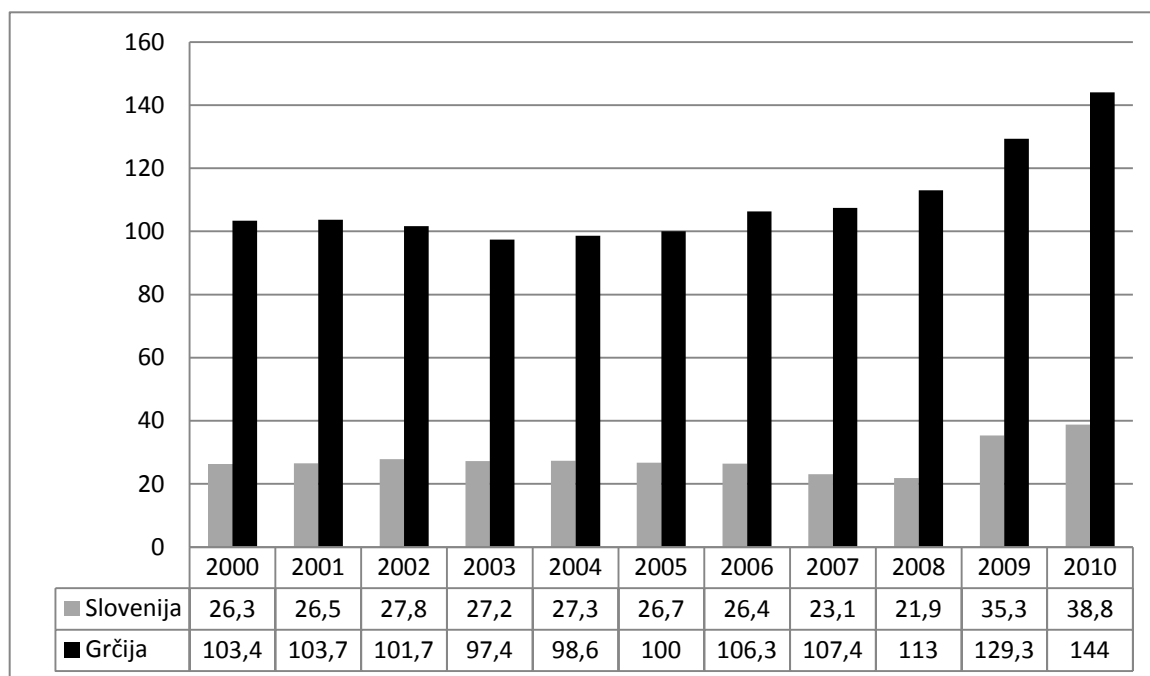
V tem poglavju bosta izpostavljena dva konvergenčna kriterija, kriterij primerjave deleža dolga v BDP in javnofinančni primanjkljaj v obdobju od leta 2000 do leta 2010, število zaposlenih v javni upravi in proračunski izdatki za pokojnine.

Na podlagi omenjenih kriterijev bomo skušali primerjati stanje v Sloveniji in v Grčiji, povezano z dolžniško krizo, ter ugotoviti podobnosti oziroma razlike med državama.

5.1 Primerjava javnega dolga

Graf z deležem dolga v BDP Grčije jasno kaže, da se v Grčiji v desetletnem obdobju, to je med letoma 2000 in 2010, stopnja dolga na BDP ni bistveno zniževala. Slovenija pa je v istem obdobju uspela ohraniti stopnjo zadolženosti znotraj konvergenčnih kriterijev.

V obdobju 2008 in 2010, ko se je pojavila finančna kriza, je opaziti veliko povečanje javnega dolga obeh držav. Ta podatek je predvsem pomemben, če upoštevamo raziskavo avtorjev Reinhartova in Rogoff (2008), v kateri sta analizirala ekonomske posledice velike depresije leta 1929 in 13 največjih bančnih kriz po drugi svetovni vojni. Ugotovitev raziskave poudarja, da predstavlja največji negativni učinek finančnih kriz visoka rast javnega dolga države zaradi reševanja bank in gospodarstva. Ta naj bi se v treh letih po začetku krize v povprečju realno podvojil, kar pripelje do eksplozivne rasti obrestnih mer (Kovač 2010b).

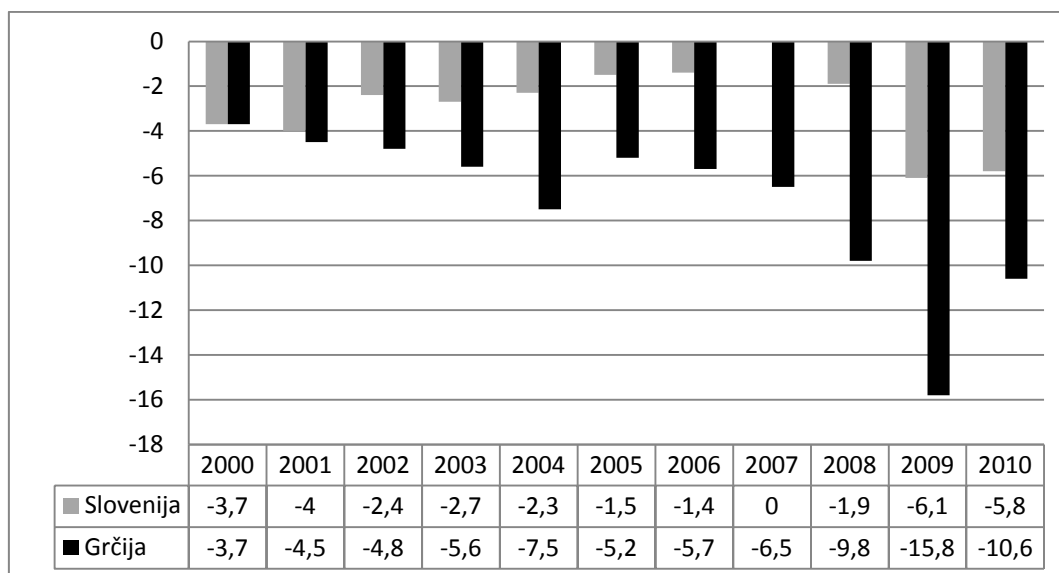
Slika 14: Primerjava javnega dolga Grčije in Slovenije

Vir: Eurostat 2011b.

5.2 Primerjava javnofinančnega primanjkljaja

Javnofinančni primanjkljaj Grčije nakazuje na prekomerno trošenje države v obdobju zadnjih desetih let. V obdobju, to je od leta 2000 do 2010, Grčija nikoli ni izpolnjevala konvergenčnih kriterijev, čeprav je imela celotna EU visoko rast ekonomske aktivnosti. Stopnja izdatkov je dosegla svojo skrajnost leta 2009, ko je Grčija zabeležila -15,8 odstotkov BDP (Eurostat 2011a).

Nasprotni primer je Slovenija, ki je v istem obdobju držala svojo povečano potrošnjo znotraj predpisanih kriterijev. Enako kot pri javnem dolgu je opaziti povečanje primanjkljaja v obdobju od 2008 do 2010. Temu pojavu je vzrok predvsem zmanjšanje prihodkov države zaradi zmanjšane ekonomske aktivnosti, kar je povzročilo, da sta se povečala javnofinančna primanjkljaja Grčije in Slovenije. Dodatni dejavniki, ki so povečali državne izdatke, so ukrepi za zmanjševanje posledic krize, kot so socialna pomoč brezposelnim, dokapitalizacija bank in povečano vlaganje v razvoj.

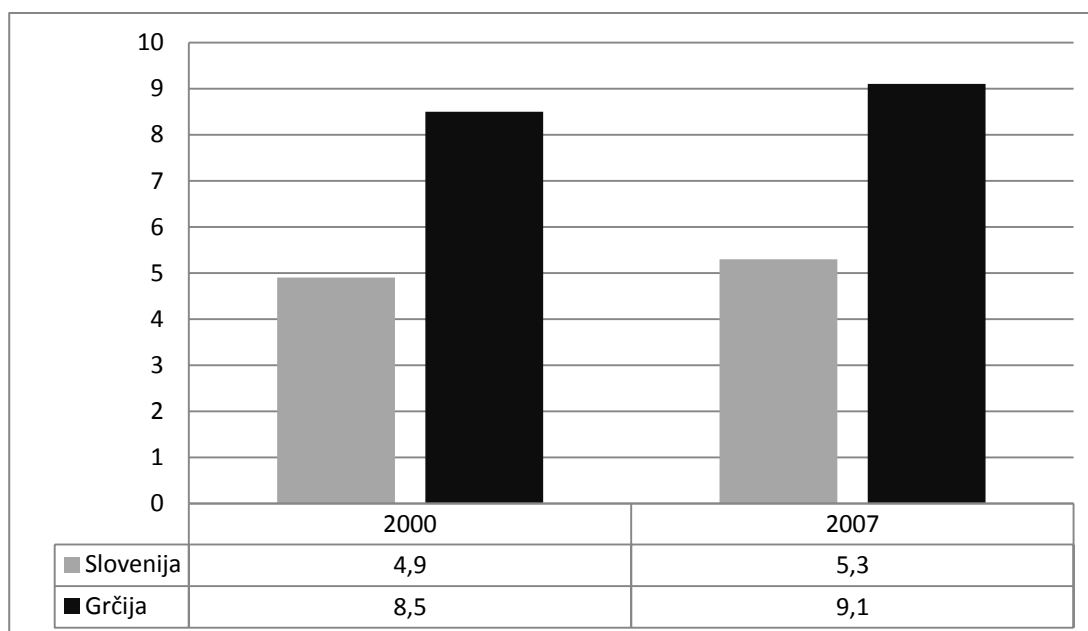

Slika 15: Primerjava javnofinančnega primanjkljaja Grčije in Slovenije

Vir: Eurostat 2011a.

5.3 Primerjava zaposlenih v javni upravi

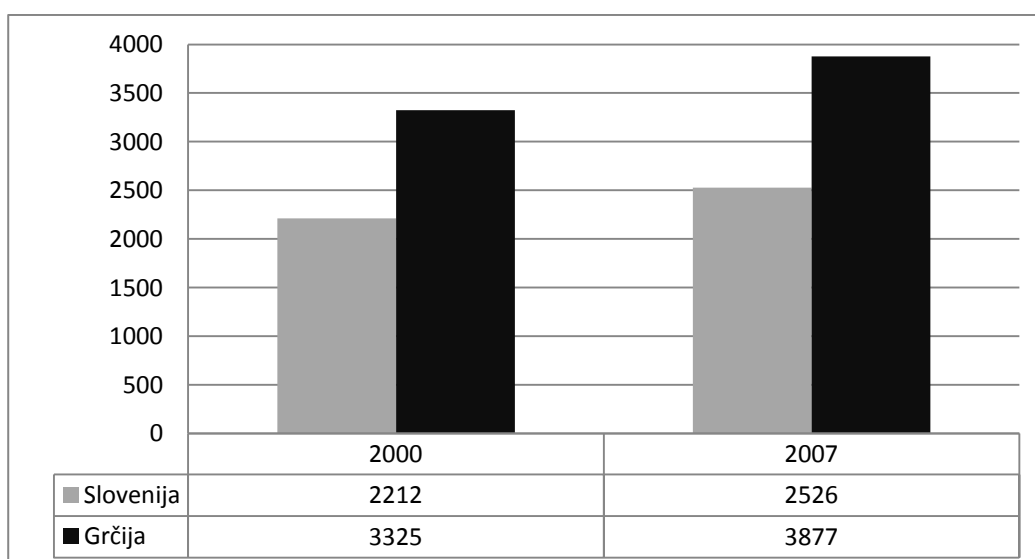
Za Slovenijo se je delež zaposlenih v dejavnosti javne uprave le malenkostno povečal v obdobju od leta 2000 do 2007, medtem ko je v EU ta delež upadel. Še vedno pa je delež zaposlenih v javni upravi, glede na vse zaposlene v Sloveniji, med najnižjimi v Evropi. Leta 2007 je bil delež zaposlenih v javni upravi nižji od podatka za Slovenijo le v Romuniji, Irski in Luksemburgu. V skupino z največjim deležem zaposlenih, med 9 in 10 odstotki, pa spada prav Grčija (MJU 2011).

Slika 16: Delež zaposlenih v javnem sektorju glede na vse zaposlene

Vir: MJU 2011.

Če število zaposlenih v javni upravi primerjamo s 100.000 prebivalci, je bilo v letu 2007 v Sloveniji zaposlenih 2526 ljudi. Povprečno število zaposlenih v javni upravi na 100.000 prebivalcev v EU je bilo 2007. leta 2958, kar postavlja Slovenijo med države z najmanj delavci v javni upravi znotraj EU. Grško število zaposlenih, glede na 100.000 prebivalcev, pa je bilo bistveno večje. V letu 2000 je znašalo 3325 zaposlenih, v letu 2007 pa se je povečalo na 3877 zaposlenih, kar prikazuje tudi spodnji graf (MJU 2011).

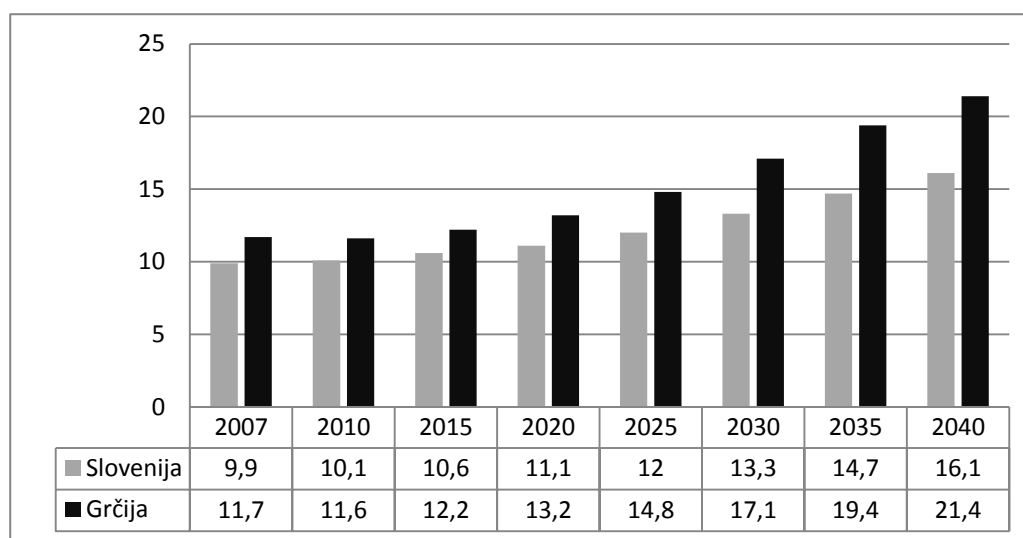

Slika 17: Pregled zaposlenih v dejavnosti javnega sektorja na 100.000 prebivalcev

Vir: MJU 2011.

5.4 Primerjava izdatkov za pokojnine

Zaradi majhne rodnosti se bo delež starega prebivalstva v prihodnjih letih bistveno povečal. Posledice bodo občutile predvsem državne javne finance, saj se bo delež izdatkov za izplačevanje pokojnin povečeval. Evropsko povprečje pokojninskih izdatkov za leto 2010 je bilo 10,1 odstotka BDP, kar uvršča Slovenijo z 9,9 odstotka BDP znotraj povprečja. Grški izdatki pa so bili v istem obdobju nekoliko višji, znašali so 11,7 odstotkov BDP. Poleg razlike med grškimi in slovenskimi pokojninskimi izdatki se lahko s Slike 17 spozna, da se grški delež izdatkov eksponentno povečuje. Takšen pojav rasti lahko resno škodi državnim javnim financam. Zaradi tega je pomembno, da države pripravijo pokojninski sistem, ki bo dolgoročno vzdržen.

Slika 18: Projekcije pokojninskih izdatkov glede na odstotek BDP

Vir: Eurostat 2011c.

Glede na predstavljene podatke Slovenija še ni na podobni poti, kot je Grčija. Že sami konvergenčni kriteriji in ostali kazalci dokazujejo na bistveno boljše stanje slovenskih javnih financ. Po drugi strani pa je res, da je trend v Sloveniji vseeno podoben grškemu, čeprav na znatno nižji ravni.

Kljub še ne tako zaskrbljujočemu stanju se mora Slovenija zavedati, da se lahko kmalu vse spremeni. Grška dolžniška kriza je posledica dejstva, da grška družba že desetletja zavrača izvedbo strukturnih reform, ki bi na eni strani izboljšale konkurenčnost gospodarstva, na drugi pa prilagodile preobsežno javno porabo zmoglostim gospodarstva.

Bolj kot finančno stanje v Sloveniji so zaskrbljujoča sedanja finančna stanja, zadolženost in likvidnost podjetij, velika zadolženost bank v tujini ter stagnacija depozitov v njih. Izhod Slovenije iz krize, ki bi bil primerljiv z izhodom ostalih članic EU, najbolj ovira upad gradbenih investicij, ki je prizadel slovenska gradbena podjetja.

6 SKLEP

Gospodarski položaj, ki trenutno vlada v Evropi, kaže na veliko stopnjo negotovosti in ranljivosti finančnega sistema. Izbruh finančne krize v Združenih državah Amerike na trgu drugorazrednih hipotekarnih posojil je imel posledice na vseh svetovnih kapitalskih in finančnih trgih ter tako prerastel v svetovno gospodarsko krizo.

V EU so se prvi znaki krize že kmalu pokazali. Kljub majhnemu deležu slabih hipotekarnih posojil je bil vpliv krize prisoten v večini držav.

Grčija se je v nastali situaciji znašla kot najšibkejši člen. Najbolj jo je prizadelo njeno slabo stanje javnih financ. Izvirna težava Grčije je bila njena večja potrošnja kot produktivnost. Poleg tega članice EU niso bile spodbujene k varčevanju. Nizka stopnja obrestnih mer je mamila k večji javni in zasebni porabi z zadolževanjem.

Grški primer lahko označimo kot klasični primer dolžniške krize. Pretirana poraba sredstev ob znatno nižji produktivnosti spominja na večne poletne počitnice. Ob takšnem načinu življenja Grkov je pomenila dolžniška kriza radikalne spremembe na slabše. Oni bodo morali za rešitev iz krize uvesti nešteto sprememb, predvsem spremeniti način življenja in razmišljanja.

Tudi Slovenija se tako, kot ostale države, ni mogla izogniti vplivom gospodarsko – finančne krize. Prve posledice so se pokazale na finančnem trgu, zatem pa še v gospodarstvu. Sledil je upad gospodarske rasti, posledično pa je narasel javnofinančni primanjkljaj in javni dolg.

Po podatkih, ki kažejo na boljše stanje javnih financ Slovenije, ji ne pretijo še tako hude težave, kot jih ima Grčija. Vendar pa ima Slovenija podoben trend v primerjanih podatkih, kot ga je imela Grčija, čeprav je res, da na znatno nižji ravni, s tega vidika neposredne nevarnosti za grški scenarij pri nas (še) ni.

Kljub temu pa mora biti Slovenija previdna, saj se ob majhni stopnji zaposlenih v javni upravi v preteklosti število teh sedaj počasi povečuje. Slovenska družba se mora zavedati, da je grška dolžniška kriza posledica dejstva, da grško prebivalstvo že desetletja zavrača izvedbo strukturnih reform, ki jih prav tako potrebuje tudi Slovenija.

Da bi Slovenija dosegla stabilno in vzdržno gospodarsko rast, je potrebno začeti razvijati tri pomembna področja: konkurenčnost gospodarstva, strukturne reforme in javne finance. Pri ponovnem spodbujanju izvozne aktivnosti je pomembno povečati konkurenčnost gospodarstva, predvsem s proizvodnjo visoko tehnoloških proizvodov, saj v tem še vedno zaostajamo od povprečja EU. V Sloveniji še vedno, in sicer v veliki meri, proizvajamo relativno preproste proizvode, kjer je konkurenca azijskih trgov zelo velika. Številne poslovne povezave so se s krizo pretrgale, zato obstaja nevarnost, da se ob ponovnem oživljanju gospodarstva poslovni tokovi na gospodarskem zemljevidu sveta bistveno spremenijo. S proizvodi z nizko dodano vrednostjo obstaja nevarnost, da bodo te poti obšle Slovenijo.

Področje, ki močno vpliva na našo konkurenčnost gospodarstva in tudi na položaj javnih financ, je socialna varnost. Prispevki za socialno varnost so v primerjavi z EU bistveno višji. Trenutna ureditev povzroča relativno visoke obremenitve javnih financ Slovenije, in ne nazadnje, tudi slovenskega gospodarstva. Te obremenitve se bodo ob povečanju starega prebivalstva le stopnjevale. Za ohranitev vzdržne javne bilance in gospodarskega okolja je nujno potrebna prilagoditev pokojninskega sistema in zdravstvenega zavarovanja. Ob trenutnih razmerah je potrebna izpeljava načrtovanih ukrepov, kot sta: podaljševanje dejanske delovne dobe in povečanje prostovoljnih zavarovanj.

Pozornost je treba nameniti tudi strukturnim spremembam javnih financ. Veliko nesorazmerje med javnofinančnimi odhodki in prihodki ni samo posledica velike socialne zaščite v Sloveniji, ampak tudi uvedba nove davčne reforme, ki je razbremenila gospodarstvo in prebivalstvo, ni bila dopolnjena z ukrepi, ki bi zmanjšali javnofinančne izdatke.

V letu 2008, ko je bila visoka stopnja inflacije, so bili sprejeti ukrepi za blažitev njenih posledic. Inflacija se je močno znižala, a večina teh ukrepov ostaja še vedno v veljavi.

V letu 2010 so se pojavili prvi znaki okrevanja na slovenskem in evropskem trgu. Kljub temu so prvi statistični podatki pokazali, da je bila gospodarska rast v letu 2011 EU nižja od predhodnega leta. Napovedi za prihodnje leto pa napovedujejo še nižjo rast. Če trenutno dolžniško krizo primerjamo s preteklimi finančnimi krizami, lahko hitro opazimo, da so bila sredstva, namenjena reševanju kriz, bistveno manjša. Potek reševanja in vzpostavitve ponovnega zaupanja vlagateljev bo dolgotrajen proces, ki bo zahteval veliko fiskalne discipline članic EU. Za Slovenijo bo prihodnje obdobje še posebej naporno. Čeprav kazalniki še ne kažejo grškega scenarija, ima Slovenija z Grčijo določene podobnosti, kot so: slab pokojninski sistem, visoko stopnjo sive ekonomije in naraščanje zaposlenih v javnem sektorju.

LITERATURA IN VIRI

- Afonso, Antonio. 2000. *Fiscal policy sustainability: Some unpleasant European mevidence*.
[Http://www.repository.utl.pt/bitstream/10400.5/2755/1/wp122000.pdf](http://www.repository.utl.pt/bitstream/10400.5/2755/1/wp122000.pdf) (12. 8. 2011).
- Banka Slovenije. 2011a. *Poročilo o finančni stabilnosti, 2011*. [Http://www.bsi.si/publikacije-in-raziskave.asp?MapaId=285](http://www.bsi.si/publikacije-in-raziskave.asp?MapaId=285) (15. 12. 2011).
- Banka Slovenije. 2011b. *Kriteriji za uvedbo evra*.
[Http://www.bsi.si/ekonomska-in-monetarna-unija.asp?MapaId=1278](http://www.bsi.si/ekonomska-in-monetarna-unija.asp?MapaId=1278) (24. 11. 2011).
- Banka Slovenije. 2011c. *Jamstvo za vloge v bankah*.
[Http://www.bsi.si/jamstvo-vlog.asp?MapaId=150](http://www.bsi.si/jamstvo-vlog.asp?MapaId=150) (15. 9. 2011).
- Bombač, Marko. 2010. *Nevzdržnost grških javnih financ*.
[Http://www.nlbskladi.si/ap-javnefinance-feb10](http://www.nlbskladi.si/ap-javnefinance-feb10) (3. 5. 2011).
- Čibej, Boris. 2011. *Finančna kriza v ZDA*.
[Http://www.delo.si/gospodarstvo/makromonitor/financna-kriza-v-zda.html](http://www.delo.si/gospodarstvo/makromonitor/financna-kriza-v-zda.html) (9. 11. 2011).
- Daley, Suzanne. 2010. *Greek wealth is everywhere but tax forms*.
[Http://www.nytimes.com/2010/05/02/world/europe/02evasion.html?scp=2&sq=GREECE%20UNDERGROUND%20ECONOMY&st=cse](http://www.nytimes.com/2010/05/02/world/europe/02evasion.html?scp=2&sq=GREECE%20UNDERGROUND%20ECONOMY&st=cse) (15. 11. 2011).
- Dernovšek, Igor. 2010. *V ponedeljek stavka javnega sektorja: po ocenah sindikatov bo na ulicah najmanj 80.000 ljudi*. [Http://www.dnevnik.si/novice/slovenija/1042390174](http://www.dnevnik.si/novice/slovenija/1042390174) (10. 7. 2011).
- ECB. 2008. *Letno poročilo ECB za leto 2008*. [Http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:004E:0044:0048:SL:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:004E:0044:0048:SL:PDF) (4. 12. 2011).
- ECB. 2011a. *Euro exchange rates USD*.
[Http://www.ecb.int/stats/exchange/eurofxref/html/eurofxref-graph-usd.en.html](http://www.ecb.int/stats/exchange/eurofxref/html/eurofxref-graph-usd.en.html) (30. 1. 2011).
- ECB. 2011b. *Prednosti evra*.
[Http://www.ecb.int/ecb/educational/facts/euint/html/ei_007.sl.html](http://www.ecb.int/ecb/educational/facts/euint/html/ei_007.sl.html) (5. 12. 2011).
- EFSF. 2011. *Newsletter, January 2011*.
[Http://www.efsf.europa.eu/attachments/201101-efsf-newsletter-n00.pdf](http://www.efsf.europa.eu/attachments/201101-efsf-newsletter-n00.pdf) (27. 1. 2011).
- Eurostat. 2011a. *General government deficit/surplus*.
[Http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tsieb080](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tsieb080) (24. 11. 2011).
- Eurostat. 2011b. *General government gross debt*.
[Http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsieb090&plugin=1](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsieb090&plugin=1) (24. 11. 2011).
- Eurostat. 2011c. *Pension expenditure projections*.
[Http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdde520&plugin=0](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdde520&plugin=0) (11. 11. 2011).
- Eurostat. 2011d. *Real GDP growth rate*.
[Http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsieb020](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsieb020) (1. 12. 2011).

- Eurostat. 2011e. *GDP per capita in PPS*.
[Http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00114](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00114) (22. 10. 2011).
- Evropska komisija. 2010. *The economic adjustment programme for Greece 2010*.
[Http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2010/pdf/ocp61_en.pdf](http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2010/pdf/ocp61_en.pdf) (15. 4. 2011).
- Evropska komisija. 2011a. *Pakt o stabilnosti in rasti*.
[Http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/index_sl.htm](http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/index_sl.htm) (23. 12. 2011).
- Evropska komisija. 2011b. *The economic adjustment programme for Greece 2011*.
[Http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2011/pdf/ocp77_en.pdf](http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2011/pdf/ocp77_en.pdf) (15. 8. 2011).
- Ferluga, Irena in Jelka Zupančič. 2011. *Višji donos, večje tveganje*.
[Http://web.vecer.com/portali/vecer/v1/default.asp?kaj=3&id=2011111605710430](http://web.vecer.com/portali/vecer/v1/default.asp?kaj=3&id=2011111605710430) (15. 12. 2011).
- Fettich, Nina. 2009. *Vpliv ameriške finančne krize na evropski finančni sistem*. Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta.
- Filipič, Lan. 2010. *Je pomoč grčiji dobra naložba?*
[Http://www.nlbskladi.si/pomoc-grciji](http://www.nlbskladi.si/pomoc-grciji) (5. 10. 2011).
- Fidler, Stephen, Matthew Dalton in Alkman Granitsas. 2012. *Concession smooths way toward a Greek debt deal*.
[Http://online.wsj.com/article/SB10001424052970204136404577208432422300656.html?KEYWORDS=Europe+Bank+Eases+Way+to+Greek+Deal](http://online.wsj.com/article/SB10001424052970204136404577208432422300656.html?KEYWORDS=Europe+Bank+Eases+Way+to+Greek+Deal) (8. 2. 2012).
- Gorišek, Nina. 2006. *Regionalna struktura EU – primer Grčije*. Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta.
- Grmovšek, Grega. 2010. *Vpliv finančne krize 2007 na Islandijo*. Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta.
- Gubo, Luka. 2010. *Tempirana bomba, ki lahko sproži drugi val krize*.
[Http://mojefinance.finance.si/279876/Tempirana-bomba-ki-lahko-spro%C5%BEi-drugi-val-krize](http://mojefinance.finance.si/279876/Tempirana-bomba-ki-lahko-spro%C5%BEi-drugi-val-krize) (10. 12. 2010).
- Ikonomu, Nikos. 2011. *Pismo iz Grčije*.
[Http://www.finance.si/316690/Pismo-iz-Gr%E8ije-Kako-smo-zavozil](http://www.finance.si/316690/Pismo-iz-Gr%E8ije-Kako-smo-zavozil) (22. 12. 2011).
- Jagodič, Maja. 2007. *Izhodišča za zaposlovanje v državni upravi RS – primerjava z evropskimi in kanadskimi izhodišči*. Diplomsko delo, Univerza v Mariboru, Fakulteta za organizacijske vede.
- Jazbec, Boštjan. 2004. Nominalna in realna konvergenca. *Bančni vestnik* 5 (6): 128–130.
- Jenko, Andrej. 2011. *Kam si šla, konkurenčnost Slovenije*.
[Http://www.dnevnik.si/objektiv/komentarji_in_mnenja/1042480476](http://www.dnevnik.si/objektiv/komentarji_in_mnenja/1042480476) (14. 12. 2011).
- Jesenko, Nina. 2008. *Vpliv sive ekonomije na gospodarsko rast*. Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta.
- Kenda, Albina. 2010. *Grčija dobiva novo pomoč in nasvet, naj še zategne pas*.
[Http://www.finance.si/287376/Gr_ija_dobiva_novo_pomo_in_nasvet_naj_%9Ae_zategne_pas](http://www.finance.si/287376/Gr_ija_dobiva_novo_pomo_in_nasvet_naj_%9Ae_zategne_pas) (15. 5. 2011).

- Kovač, Stanislav. 2010a. *Public enemy: Semoličevi nasveti za grški bankrot*.
[Http://www.finance.si/279681/Public-enemy-Semoli%20E8evi-nasveti-za-gr%B9ki-bankrot](http://www.finance.si/279681/Public-enemy-Semoli%20E8evi-nasveti-za-gr%B9ki-bankrot)
 (1. 2. 2011).
- Kovač, Stanislav. 2010b. *Public enemy: Slovenska pot v grško katastrofo*.
[Http://www.finance.si/278662](http://www.finance.si/278662) (3. 2. 2011).
- Krugman, Paul R. 2009. *Vrnitev ekonomike depresije in kriza leta 2008*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- Ljubljanska borza. 2008. *Arhiv vrednosti VP in indeksov*. [Http://www.ljse.si/cgi-bin/jve.cgi?doc=1298&date1=01.01.2008&date2=31.12.2008&SecurityId=AB14&IndexOrSecurity=%24SBITOP&x=35&y=8](http://www.ljse.si/cgi-bin/jve.cgi?doc=1298&date1=01.01.2008&date2=31.12.2008&SecurityId=AB14&IndexOrSecurity=%24SBITOP&x=35&y=8) (4. 12. 2011).
- Marinšek, Peter. 2009. *Finančni zlom Islandije*. Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta.
- Masten, Igor. 2010. *Vprašanje za bilijon dolarjev: kako počistiti evrsko štaló?*
[Http://www.dnevnik.si/debate/kolumne/1042358330](http://www.dnevnik.si/debate/kolumne/1042358330) (2. 2. 2011).
- MDDSZ. 2011. *Delno subvencioniranje polnega delovnega časa*.
[Http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje/zdspdc/](http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje/zdspdc/) (14. 10. 2011).
- MJU. 2011. *Mednarodna primerjava zaposlenosti v javnem sektorju in poročilo o gibanju števila zaposlenih v ministrstvih, javnih skladih in agencijah ter v javnem sektorju od 1. 1. 2008 do 1. 5. 2010*.
[Http://www.mju.gov.si/si/delovna_razmerja_in_stipendiranje/zaposleni_v_upravi/](http://www.mju.gov.si/si/delovna_razmerja_in_stipendiranje/zaposleni_v_upravi/) (10. 11. 2011).
- Moffett, Sebastian in Alkman Granitsas. 2010. *Greece grapples with tax evasion*.
[Http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704182004575055473233674214.html](http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704182004575055473233674214.html)
 (15. 3. 2011).
- Mrak, Mojmir. 2002. *Mednarodne finance*. Ljubljana: GV Založba.
- MRA. 2010. *Podatki o državi: Grčija*. [Http://een.mra.si/upload/Grcija.pdf](http://een.mra.si/upload/Grcija.pdf) (15. 10. 2011).
- Natek, Karel. 2006. *Države sveta*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Nelson, Rebecca, Paul Belkin in Derek Mix. 2010. *Greece's Debt Crisis: Overview, Policy Responses, and Implications. Congressional Research Service*.
[Http://www.fas.org/sgp/crs/row/R41167.pdf](http://www.fas.org/sgp/crs/row/R41167.pdf) (1. 2. 2011).
- OECD. 2011a. *Country statistic profile: Slovenia*.
[Http://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profile-slovenia_20752288-table-svn](http://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profile-slovenia_20752288-table-svn) (5. 11. 2011).
- OECD. 2011b. *Country statistic profile: Greece*.
[Http://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profile-greece_20752288-table-grc](http://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profile-greece_20752288-table-grc) (5. 11. 2011).
- Palčič, Petra. 2008. *Finančna kriza v ZDA v letih 2007 in 2008: analiza vzrokov, poteka in posledic*. Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta.
- Rebernik, Andreja. 2010. *Grčije in Irske ne bi smeli primerjati*.
[Http://www.siol.net/novice/svet/2010/11/rebernik_irska_mrak.aspx](http://www.siol.net/novice/svet/2010/11/rebernik_irska_mrak.aspx) (15. 10. 2012).

- Reinhart, Carmen in Kenneth Rogoff. 2008. *The aftermath of financial crises*.
[Http://www.economics.harvard.edu/files/faculty/51_Aftermath.pdf](http://www.economics.harvard.edu/files/faculty/51_Aftermath.pdf) (5. 10. 2011).
- Saldago, Elena. 2010. Sklep Sveta (2010/320/EU). *Uradni list EU*.
[Http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:145:0006:0011:SL:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:145:0006:0011:SL:PDF) (29. 12. 2010).
- Schneider, Friedrich. 2011. *Size and development of the shadow economy of 31 European and 5 other OECD countries from 2003 to 2011*.
[Http://www.econ.jku.at/members/Schneider/files/publications/2011/ShadEcon31.pdf](http://www.econ.jku.at/members/Schneider/files/publications/2011/ShadEcon31.pdf) (4. 12. 2011).
- Skok, Peter. 2010. *Grška kriza: zakaj nihče ni nič opazil*.
[Http://www.vecer.com/clanek2010052505543800](http://www.vecer.com/clanek2010052505543800) (30. 12. 2010).
- STA. 2010a. *Evro skupina z dogovorom za sprožitev mehanizma pomoči Grčiji*.
[Http://www.finance.si/278387/Evroskupina-z-dogovorom-za-spro%BEitev-mehanizma-pomo%E8i-Gr%E8iji](http://www.finance.si/278387/Evroskupina-z-dogovorom-za-spro%BEitev-mehanizma-pomo%E8i-Gr%E8iji) (2. 2. 2011).
- STA. 2010b. *Za zagotovitev stabilnosti evra 750 milijard*.
[Http://www.delo.si/clanek/105879](http://www.delo.si/clanek/105879) (8. 1. 2011).
- STA. 2010c. *Evro skupina na pomoč Grčiji: Nemčija z 22,4 milijardami, Slovenija s 384 milijoni*. [Http://www.dnevnik.si/novice/svet/1042356596](http://www.dnevnik.si/novice/svet/1042356596) (11. 12. 2011).
- STA. 2011a. *Že več kot 115.000 registriranih brezposelnih*.
[Http://www.demokracija.si/index.php/v-fokusu/gospodarstvo/5136-e-ve-kot-115000-registriranih-brezposelnih](http://www.demokracija.si/index.php/v-fokusu/gospodarstvo/5136-e-ve-kot-115000-registriranih-brezposelnih) (10. 2. 2011).
- STA. 2011b. *Rekordna brezposelnost v Grčiji*.
[Http://www.aktiv.si/novice/20110609/Rekordna_brezposelnost_v_Grciji/](http://www.aktiv.si/novice/20110609/Rekordna_brezposelnost_v_Grciji/) (9. 6. 2011).
- STA. 2011c. *Brezposelnost v Grčiji najvišja v petih letih*.
[Http://kr-og.sta.si/2011/03/brezposelnost-v-grciji-decembra-najvisja-v-petih-letih/](http://kr-og.sta.si/2011/03/brezposelnost-v-grciji-decembra-najvisja-v-petih-letih/) (11. 6. 2011).
- STA. 2011d. *Grčija vendarle do prepotrebne naslednjega obroka finančne pomoči*.
[Http://ep.sta.si/2011/07/grcija-vendarle-do-prepotrebne-naslednjega-obroka-financne-pomoci/](http://ep.sta.si/2011/07/grcija-vendarle-do-prepotrebne-naslednjega-obroka-financne-pomoci/) (18. 10. 2011).
- STA. 2011e. *Grčija že pokojnim izplačala za osem milijard evrov pokojnin*.
[Http://kr-og.sta.si/2011/10/grcija-ze-pokojnim-izplacala-za-osem-milijard-evrov-pokojnin/](http://kr-og.sta.si/2011/10/grcija-ze-pokojnim-izplacala-za-osem-milijard-evrov-pokojnin/) (2. 12. 2011).
- STA. 2011f. *Grški javni sektor pod prisilo zapustilo 14.000 uslužbencev*.
[Http://kr-og.sta.si/2011/11/grski-javni-sektor-danes-pod-prisilo-zapustilo-14-000-usluzbencev/](http://kr-og.sta.si/2011/11/grski-javni-sektor-danes-pod-prisilo-zapustilo-14-000-usluzbencev/) (15. 12. 2011).
- STA. 2011g. *Kriza PIGS ali kako se je stresel evro*.
[Http://ep.sta.si/2011/07/kriza-pigs-ali-kako-se-je-stresel-evro/](http://ep.sta.si/2011/07/kriza-pigs-ali-kako-se-je-stresel-evro/) (19. 8. 2011).
- STA. 2011h. *Sestanek o grški reformi dela konec tedna; stroški dela nižji že za 14,3 odstotka*.
[Http://kr-og.sta.si/2012/01/sestane-o-grski-reformi-dela-konec-tedna-stroski-dela-nizji-ze-za-143-odstotka/](http://kr-og.sta.si/2012/01/sestane-o-grski-reformi-dela-konec-tedna-stroski-dela-nizji-ze-za-143-odstotka/) (2. 2. 2011).
- STA. 2011i. *Slovensko gospodarstvo negotovo v leto 2012*.
[Http://kr-og.sta.si/2011/12/slovensko-gospodarstvo-negotovo-v-leto-2012/](http://kr-og.sta.si/2011/12/slovensko-gospodarstvo-negotovo-v-leto-2012/) (2. 1. 2012).

- STA. 2011j. *Evrška skupina potrdila šesti obrok pomoči*.
[Http://kr-og.sta.si/2011/11/evrska-skupina-naj-bi-potrdila-sesti-obrok-posojil-grciji/](http://kr-og.sta.si/2011/11/evrska-skupina-naj-bi-potrdila-sesti-obrok-posojil-grciji/) (14. 12. 2011).
- STA. 2011k. *Težave z Grčijo in Madžarsko, fiskalni pakt načeloma dorečen*.
[Http://kr-og.sta.si/2012/01/tezave-z-grcijo-in-madzarsko-fiskalni-pakt-naceloma-dorecen/](http://kr-og.sta.si/2012/01/tezave-z-grcijo-in-madzarsko-fiskalni-pakt-naceloma-dorecen/) (1. 2. 2012).
- Strašek, Sebastjan in Nataša Špes. 2009. *Poslovni ciklusi in finančne krize*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- SURS. 2008. *Raziskovalno-razvojna dejavnost, Slovenija, 2008 – končni podatki*.
[Http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3321](http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3321) (14. 12. 2011).
- SURS. 2009. *Indeksi vrednosti opravljenih gradbenih del, Slovenija, november 2009*.
[Http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2887](http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2887) (5. 10. 2011).
- SURS. 2010a. *Indeksi vrednosti opravljenih gradbenih del, Slovenija, november 2010*.
[Http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3683](http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3683) (5. 10. 2011).
- SURS. 2010b. *Raziskovalno-razvojna dejavnost, Slovenija, 2010 – začasni podatki*.
[Http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4322](http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4322) (14. 12. 2011).
- SURS. 2011. *Indeksi vrednosti opravljenih gradbenih del, Slovenija, november 2011*.
[Http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4459](http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4459) (27. 12. 2011).
- Šimac, Jurij. 2010. *Grčiji danes prvih 20 milijard evrov pomoči*.
[Http://www.finance.si/279854/Gr%20E8iji-danes-prvih-20-milijard-evrov-pomo%20E8i](http://www.finance.si/279854/Gr%20E8iji-danes-prvih-20-milijard-evrov-pomo%20E8i) (11. 10. 2011).
- Tisel, Amadeja. 2009. *Optimalni ukrepi v primeru nestabilnosti bančnega sistema*.
 Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta.
- UMAR. 2009. *Poročilo o razvoju, 2009*.
[Http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2009/por2009.pdf](http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2009/por2009.pdf) (1. 6. 2011).
- UMAR. 2010a. *Poročilo o razvoju, 2010*.
[Http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2010/por_s2010.pdf](http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2010/por_s2010.pdf) (1. 6. 2011).
- UMAR. 2010b. *Ekonomski izzivi, 2010*.
[Http://www.umar.gov.si/publikacije/ekonomski_izzivi/publikacija/zapisi/ekonomski_izzivi_2010/38/?tx_ttnews\[syear\]=2010&cHash=7ebff71cdb](http://www.umar.gov.si/publikacije/ekonomski_izzivi/publikacija/zapisi/ekonomski_izzivi_2010/38/?tx_ttnews[syear]=2010&cHash=7ebff71cdb) (5. 12. 2010).
- UMAR. 2011. *Poročilo o razvoju 2011*.
[Http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2011/POR_2011s.pdf](http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2011/POR_2011s.pdf) (1. 6. 2011).
- Usenik, Boštjan. 2010. *Roubini: Grčija in njej podobne kmalu iz evra?*
[Http://www.finance.si/279435/Roubini-Gr%20E8ija-in-njej-podobne-kmalu-iz-evra](http://www.finance.si/279435/Roubini-Gr%20E8ija-in-njej-podobne-kmalu-iz-evra) (2. 2. 2011).
- Videmšek, Boštjan. 2010. *Grki množično odšli na ulice*.
[Http://www.delo.si/clanek/105139](http://www.delo.si/clanek/105139) (8. 6. 2011).
- Vlada RS. 2010. *Slovenska izhodna strategija 2010–2013*.
[Http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/Protikrizni_ukrepi/izhod_iz_krize/I_ZHODNA_STRATEGIJA.pdf](http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/Protikrizni_ukrepi/izhod_iz_krize/I_ZHODNA_STRATEGIJA.pdf) (5. 12. 2011).

- Vlada RS. 2011a. *Predsednik Evropskega sveta Herman van Rompuy*.
[Http://www.vlada.si/si teme_in_projekti/izhod_iz_krize/strukturni_ukrepi/reforma_pokojninskega_sistema/arhiv/predsednik_evropskega_sveta_herman_van_rompuy/](http://www.vlada.si/si teme_in_projekti/izhod_iz_krize/strukturni_ukrepi/reforma_pokojninskega_sistema/arhiv/predsednik_evropskega_sveta_herman_van_rompuy/) (10. 1. 2012).
- Vlada RS. 2011b. *Pregled ključnih dosežkov Vlade RS v obdobju 2008–2011*.
[Http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/dokumenti/Kratek_pregled_kljucnih_dosezkov_Vlade_08-11.pdf](http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/dokumenti/Kratek_pregled_kljucnih_dosezkov_Vlade_08-11.pdf) (15. 11. 2011).
- Vlada RS. 2011c. *Malo delo prinaša*.
[Http://www.vlada.si/si teme_in_projekti/izhod_iz_krize/ukrepi_ekonomske_politike/spremembe_na_podrocju_dela/malo_delo/poglavitne_resitve/](http://www.vlada.si/si teme_in_projekti/izhod_iz_krize/ukrepi_ekonomske_politike/spremembe_na_podrocju_dela/malo_delo/poglavitne_resitve/) (17. 11. 2011).
- Vlada RS. 2011d. *Varna starost za vse generacije*.
[Http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/2010/Strukturne_reforme/1105_Varna_starost.pdf](http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/2010/Strukturne_reforme/1105_Varna_starost.pdf) (20. 11. 2011).
- Vlada RS. 2011e. *Strožje kazni*.
[Http://www.vlada.si/si teme_in_projekti/preprecevanje_dela_na_crno/strozje_kazni/](http://www.vlada.si/si teme_in_projekti/preprecevanje_dela_na_crno/strozje_kazni/) (10. 12. 2011).
- Zakon o začasnem znižanju plač funkcionarjev (ZZZPF). *Uradni list RS*, št. 20/09, 98/09, 108/09, 13/10.
- ZSSS. 2011. *Zahteva Zveze svobodnih sindikatov za dvig minimalne plače*.
[Http://www.sindikato-zsss.si/attachments/article/473/minimalnaplacaajanuar.pdf](http://www.sindikato-zsss.si/attachments/article/473/minimalnaplacaajanuar.pdf) (5. 12. 2011).
- ZRSZ. 2011. *Gibanje registrirane brezposelnosti, 2010–2011*.
[Http://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah](http://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah) (8. 6. 2011).

